

MLADIKA

ISSN 1124 - 657X

ŠT. 01

FEBRUAR 2001

L. 5000
€ 2,58

Marij Maver:

V petinštiridesetem letu 03

Veronika Szillich:

Notranjski potep za dušo 02

Peter Merku:

Iz spominov na starše (IX.) . . . 04

Mogoče bi vas zanimalo

zvedeti, da 05

Ivo Jevnikar:

Iz arhivov in predalov: "Vojne je

konec!" Kako lep bo oni dan . . . 07

Alojz Rebula:

Pomenek ob neki grobnici . . . 10

Stanko Janežič in Saša Martelanc:

Ob dveh obletnicah 14

Ivo Urbančič:

Iz bistva svojega jezika 16

Ester Sferco:

Pogled v pesem

Sneg V. Beličiča 17

Antena 18

Martin Jevnikar:

Zamejska in zdomska literatura

(Lovro Kaselj; Marijan Eiletz;

Marko Kremžar; Vinko

Beličič) 25

Ocene:

Knjige: A. Cibic, Nit preteklosti

v prihodnost (N. Zaghet);

Filozofija v kavarni (A. R.);

Potopis Vide Valenčič (I. Žer-

jal); B. Pribac, Bronasti tolkač

(N. Zaghet); Valentin Stanič

(C. Velkoverh);

Razstave: Ivo Petkovšek

(M. Jevnikar) 29

Na platnicah: Pisma; Za smeh;

Listnica uprave

Priloga: RAST 01 - 2001

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija,

ulica Donizetti 3

tel. 040-370846; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.

Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI

(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane

5.000 lir. Celoletna naročnina za

Italijo 40.000 lir; nakazati na poštni

tekoči račun 11131331 – Mladika -

Trst. Letna naročnina za Slovenijo

in druge države 45.000 lir (ali

enakovreden znesek v tuji valuti),

po letalski pošti 55.000 lir.

Tisk: Graphart snc - Trst

pisma

EKUMENSKI DOGODEK IN TRŽAŠKA MEDIJSKA MANIPULACIJA

Najnovejši vatikanski dokument "Dominus Jesus" je ob izidu (sept. 2000) dvignil obilico prahu. Po tržaškem radiu sem slišala kratko vest, ki se je sklicevala na "švicarsko ogorčeno zavračanje" tega dokumenta. Menda menijo v Trstu, da je primerjava s švicarsko konfederacijo najbolj prepričljiv argument za obsojanje tega vatikanskega dokumenta! Res je, da je ekumensko gibanje v Švici zelo razvito (ceho-evangelistični "ognjiščarji" delajo za ekumeno) in v Vatikanu je tradicionalno vedno protestant diplomatski zastopnik konfederacije. Nihče pa ne dvomi, da je papeška garda (od 1527) najboljši zastopstvo pri Svetem sedežu, kar je s ponosom potrdil ob letošnji zaprisegi švicarskih gardistov tudi sam predsednik konfederacije, ki je protestant in se je prvič kot šef države udeležil tega vojaškega praznika. Ker živim že 34 let v Švici, sem bila ogorčena, da tržaški radio za ilustracijo švicarske reakcije navaja zelo nepomemben bernski regionalni časopis "BZ" - (Bernen Zeitung). Nihče v kantonu Bernu ne vzame resno, kar prinaša ta list, ki je poznan po siromašnem nivoju. Zakaj ne uradnega kantonalnega glasila "Der Bund" ali vsaj "Neue Zürcher Zeitung" (dobitnik nagrade Erasmus kot najboljši dnevnik v Evropi)? Tako manipuliranje poslušalcev napravi napačen vtis dokumenta in tudi države Švice!

Dokler ne slišijo reakcije katoliškega dela Švice, saj gre za katoliški dokument, ne bi smeli v javnih medijih ustvarjati napačno sliko Švice!! Ravno v Trstu so delovali in živeli mnogi Švicarji - tudi švicarski Judje -, ki so vtisnili (svetovni) pečat temu pristaniškemu mestu, ki je najbližje Švici. Še obstoječa švicarska cerkvena skupnost (protestantska) gotovo ni zadovoljna, če se enostransko prikazuje matično domovino. Zdi se mi, da je tržaški radio grdo kršil priporočila mednarodnega leta kulture miru, ki priporoča strpni dialog. Prav v septembru je potekal v New Yorku "Vrh stoletja" in zdi se mi sramotno, da v javnih medijih Primorske vlada taka neprofesionalna zakotnost, ker ji verjetno velja le "infotainment" - poceni pol informiranost in zabava poslušalcev! V sredini 2001 bo švicarska ambasada odprla vrata v Ljubljani in verjetno ne bo vseeno, kako bodo v Trstu posredovali informacije o švicarski politični kulturi. Pred kratkim je švicarski parlament odstranil še zadnjo diskriminacijo katoličanov (sodelovanje vlade pri imenovanju katoliških škofov), kar je dokaz za ekumensko strpnost in versko spoštovanje. Slovenska zaščita manjšine se lahko mnogo nauči pri švicarskem spoštovanju retoromanske manjšine, ki je ohranila svojo jezikovno identiteto. (Članek NZZ, 14.12. potrjuje ekumenski dialog.)

Ljudmila Schmid Šemerl

SLIKE NA PLATNICI: Prvi med božičnimi koncerti, o katerih poročamo v Anteni, je bil tisti v cerkvi sv. Jerneja na Opčinah na sam božični dan. Na njem so nastopili cerkveni pevski zbor Sv. Jernej in zbori Vesele pomladi, katerih duša je neutrudni openski župnik Franc Pohajač, ki je v teh dneh slavil šestdesetletnico (foto Maver in KROMA).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Mitja Petaros, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Ob mesecu dobrega tiska

V petinštiridesetem letu

To je prva številka Mladike v novem tisočletju in prva številka v 45. letu našega izhajanja.

Ko smo pred skoraj pol stoletja začeli - nekateri od nas so bili zraven -, si morda nismo predstavljali, da bomo tako dolgo vzdržali in da bomo ostali takorekoč sami.

Tisti, ki smo rojstvu Mladike stali ob strani, se spominjamo, kako je bilo na Tržaškem kulturno živahno in razgibano v sredini prejšnjega stoletja. Narejenih je bilo ničkoliko poskusov, rodilo se je ničkoliko revij. Vse so imele kratko življenje: Tokovi, Sidro, Stvarnost, Stvarnost in svoboda. Kdo se še spominja teh poskusov? Morda so nam ostale bolj v spominu revije, ki so izhajale dalj časa: Razgledi, Mlada setev, Literarne vaje, Most, Zaliv, Dan.

Vse to revialno in kulturno vrenje sredi prejšnjega stoletja je preživela samo Mladika. Ta še redno izhaja in ne samo to: razvila se je v majhno, a uspešno založbo. Vse to se je lahko zgodilo zato, ker smo v svoje delo verjeli in smo vanj vložili veliko naših moči, časa in energij.

Danes, ko smo v domovini doživeli zgodovinski preobrat, ko smo doživeli samostojno slovensko državo, ko se Evropa širi s svojimi institucijami tudi v Slovenijo, smo priče težavam, ki jih včasih nismo pričakovali.

Zaščitni zakon za Slovence v Italiji - ko pišemo te vrstice, so ravno končali razpravo v senatu -, nam ne bo prinesel veliko. Na začetku, kot kaže, bomo na Tržaškem in Goriškem imeli manj zaščite in finančne podpore kot prej. Že zdaj nam pravijo in to tudi sami vemo, da ga bo treba nadgrajevati. Kako dolgo? Do kdaj? Bomo vzdržali?

Iz Ljubljane, odkoder bi pričakovali vzpodbude, prihajajo tudi sapice, ki so v soglasju z vetrovi, ki razpihujejo naš razkroj. Multikulturalnost, ki slovenščini jemlje njen tradicionalni življenjski prostor, je na pohodu. Režiser iz Ljubljane v intervjuju za tržaški dnevnik Il Piccolo izjavlja, da slovenščina ni več konstitutivni element slovenskega naroda, ampak je postala samo golo komunikacijsko sredstvo za sporazumevanje; letošnja sezona našega gledališča do sredine leta še ni postavila na oder predstave v knjižni slovenščini. Enostavno sledimo trendom razkroja in se prilagajamo. Po liniji najmanjšega odpora bomo pristali v angleškem močvirju. Poučen v tem smislu je odgovor filozofa Iva Urbančiča, ki ga objavljamo na 16. strani.

“Lubi Slovenci”, “slovenšč’na cela”, “Slovenci kremeniti” na robovih matičnega ozemlja in v srcu Slovenije postajamo mlačni in brezbrizni. Zdaj, ko smo dosegli vse, smo na tem, da izgubimo vse. Napis TRATTORIA GOSTILNA na Tržaški cesti v Ljubljani je v tem smislu zgovoren.

Ob prazniku sv. Frančiška, zavetnika časnikarjev in založnikov, smo v nadškofijski kapeli v Ljubljani poslušali nadškofa Rodeta, ki nas je bodril in spodbujal z izjavo, naj bomo srečni, da lahko pišemo v slovenščini. Ali bo samo Cerkev kot v preteklosti tudi v prihodnje reševala naš slovenski čolnič sredi širnega neprijaznega morja lažne multikulture in večjezičnosti?

Marij Maver

900101314

Bila je sončna junijska sobota. Sedla sem v prastaro Zastavo 128 in se odpeljala. Sama... Če hočeš nekaj narediti za svojo dušo, moraš oditi na potep sam z njo.

Peljala sem se po stari notranjski cesti skozi Vrhniko. Tu so se nekoč davno izkrkali grški Argonavti, kasneje so tu Rimljani zgradili pristaniško mesto. Dolgo je Vrhnika slovela kot trgovsko in pristaniško mesto. Kaj je ostalo od njenega nekdanjega leska? Trgovine, stare hiše... in zelo dobra slaščičarna. Če bi Atilove vojščake slaščičar Berzo pogostil s torticami in sladoledom, Nauportusa zagotovo ne bi porušili... Ali pa?! Žal, zgodovine ne moremo spreminjati...

Zapuščam Vrhniko in z Zastavo sopihava po viharškem klanecu. Kar pošteno jo zdeluje ta klanec. Da je ni sram?! Poganja jo kar nekaj konjskih moči in je utrjena, pred prihodom

železnice v te kraje pa so se po tem klanecu potili konji in voli, ki so vlekli težke tovore proti Primorski, a se niso tako glasno pritoževali.

Po zgodovinski pridigi se Zastava osramočeno požene v klanec in kar hitro prispeva v Logatec. Peljeva se po drevoredu lip, ki jih je pred skoraj 200 leti posadila Napoleonova vojska. Še vedno je mogočen.

Hitro zapustim Logatec in kmalu zagledam na levi strani Planinsko polje. Po polju se leno pretaka Unica in izginja v požiralnikih v neznane kraške globine. Tam se verjetno očedi in pripravi, da kot Ljubljana "zašarmira" v Retovju in Močilniku na Vrhniki.

Še zdaj mogočne ruševine Hassberškega gradu na Planini me tokrat niso ustavile. Nisem mogla več čakati, čimprej sem hotela občutiti tišino in hlad pod malim naravnim mostom v Rakovem Škocjanu. V Rakeku sem zavila proti Škocjanu, kmalu pristala na makadamski cesti, kjer me je zajel oblak prahu in sem kot čarovnica pripravila do Velikega naravnega mostu. Tam se je gnetlo ogromno obiskovalcev,

občudovalcev in zdolgočasencev, ki so si želeli le senco, hladno pijačo in mir in jim je bilo prav malo mar, da je bila tam nekoč ogromna podzemna dvorana, katere strop se je pred mnogo leti vdrl in ostal je le del stropa, ki zdaj slovi kot Veliki naravni most.

Nisem jih hotela motiti in zato sem sprašila proti Malemu naravnemu mostu. Nanj ljudje k sreči pozabljajo, saj moraš do njega celo pešačiti, meni pa je prav zaradi svoje odmaknjenosti močno prirasel k srcu.

Preden sem odšla proti mostu, se je pred menoj pojavil znanec, ki deluje kot palček iz kraških globin in mi zaupal še malo skrivnost Malega mostu.

Pogumno sem zakoračila proti temni globini, kjer se je reka Rak tiho pretakala. Kaj mi je že svetoval Martin - Notranjski palček - skakalček? Ko prideš pod most, zavij ob toku v votlino proti oddaljeni svetlobi... Za-

vila sem. Srce sem čutila v grlu. Sončna svetloba je izginjala, reka nekje ob meni tiho šumela, jaz pa sem rahlo tipajoče in prestrašeno hodila proti oddaljeni svetlobi. Hodim, tipam in naenkrat - čof - stopim v reko Rak. Strah popusti, ko se zavem nenavadnosti položaja. Na Velikem naravnem mostu se drenjajo množice, ogledujejo si reko Rak iz varne razdalje, jaz pa si nekje v pozabljeni votlini v Raku umivam noge. Če bi me mami videla!!! Sezujem superge in nogavice in bosa zakoračim po vodi proti okencu svetlobe, ki se je k sreči vračalo. V noge me je rahlo zeblo, po skalah mi je drselo, zato sem se obula. Čofotanje po vodi v supergah je nekaj čisto drugega kot bosopetenje in postajala sem pošteno razigrana. Voda se je igrala z mojimi nogami, jaz pa prodirala proti svetlobi... Proti svetlobi so potovali od nekdanj in še sedaj potujemo - tako in drugače. Svetlobo iščemo v ljudeh, v delu... Nekateri jo najdemo, mnogi pa...

Votlina s svetlobo se je povečala in takrat sem obstala. Rečica Rak, ki se je tako krotko igrala z mojimi nogami, je v bučečem slapu padala v malo

Veronika Szillich

Notranjski potep za dušo

jezerce, ki so ga obdajale strme stene, obsijane s soncem, ki je prodiralo skozi luknjo v stropu nekdanje votline. Hej! Našla sem svetlobo sončnega dne! Nekje v pozabljeni votlini, za katero mi je povedal notranjski palček, sem čutila, da... Ne znam povedati, črke in besede so pregrebe. Bila sem polna, bila sem tako srečna, da bi tulila in o svoji sreči povedala vsem, a sem vedela, da to ne bi nikomur nič pomenilo. Uživala sem v pravljичni lepoti - voda se je bleščeče modra vsipala po zeleno-belem toboganu v črno-zelen tolmun, v katerem so se ogledovale mogočne stene. Se v hrapavih oblikah morda skrivajo odmrli kapniki, ki jim je tok časa odvzel tok kapljic, ki jih je hranil z apnencem? Stala bi tam še dolgo, če me ne bi kruta realnost v obliki mokrih in mrzlih nog spomnila, da nisem Alice v čudežni deželi in da se moram premakniti iz mrzle votline.

Vrnila sem se proti izhodišču. Hoja po in ob Raku je izgubila pravljīčnost. Sprehodila sem se po kamnih proti toku Raka, pohitela pod naravnim mostom in prišla na malo jaso, obdano z visokimi mogočnimi stenami. Tudi to je bila nekoč podzemna votlina, dokler se ni vdrl njen strop. Po sredini jasice se je leno pretakal Rak, ki sem ga tokrat prečkala bolj kulturno - čez jasico. Stezica je peljala še pod enim kamnitim mostom. Prišla sem na zadnjo jasico. Pred menoj - na koncu nekdanje jame zdaj jase divje lepote - Rak začenja svoj delno nadzemni "potep" po Rakovem Škocjanu. Njegove vode pritečejo iz Cerkniskega jezera do očarljivih Zelških jam in tukaj prvič pokukajo na sonce. Tu sem bila že večkrat, a vsakič je drugače lepo. Po skalah sem prečkala vodo in se znašla pred vhomom v votlino. Oblikovan je betonski vhod, a na srečo brez vrat. Ta vhod najdejo le redki, dostopen je le ob zelo nizki vodi, zato vrat ne potrebuje. V življenju je že tako veliko vrat, ki se nam zapirajo pred nosom...

Vstopim skozi betonski (FUJ!) vhod, pridem v votlino in ob steni tipam proti levi strani. Spet sem jo našla - jamo s kapniki!

Moje oči v temi žal odpovedo, zato prižgem baterijo. Ob svetim kapnike vseh oblik in velikosti. Nisem v veliki votlini, ampak obiskujem manjše votlinice, občudujem kapnike... Pridem do konca. Ustavim se. Okrog mene je tišina, Raka ni slišati, le drobne kapljice neenakomerno cingljajo in gradijo jamsko pravljico. Svetilka pomežikne in ugasne. Kaj zdaj? Naj reagiram kot ženska - sedem na tla, začnem jokati in čakati na princa, ki me bo odrešil? Žal, princev je na tem svetu bolj malo in še tisti ne

hodijo v jame, da bi reševali "koklje", ki jim "crknejo" baterije.

Pogledam na situacijo bolj romantično in jo v trdi temi mahnem proti izhodu. Dotikam se desne stene jame, saj vem, da je ta varnejša. Gledam in čutim okrog sebe TEMO. Ta tema ni podobna noči v Ljubljani, kjer vidiš vse okrog sebe, le barve se izgublajo, ta tema je črna. Zdaj vem, kaj pomeni ČRNO - nič, totalen nič. Ampak tudi ta tema je bila lepa. Naslonila sem se na steno, gledala nič, poslušala tišino, ki so jo kdaj pa kdaj zmotile padajoče kapljice in se počutila tako drobno in majhno nekje v pozabljeni kraški jami in hkrati tako veliko in močno, kot bi zemeljska energija napolnila vse moje celice. Počasi sem pritipala iz jame. Pričakal me je Rak in toplo junijsko sonce. Bila sem vesela. Začela sem se vračati.

Šla sem pod zadnjim skalnatim mostom in se po strmi stezici podala proti vrhu. Mimogrede sem pokukala še v eno jamo. Je manjša in krajša, a vseeno vredna ogleda. Tako prijetno je božati njene kapnike... Vzpenjala sem se proti izhodu pravljīčne dežele jamskih palčkov. Še dvig ob jeklenici - in znašla sem se na prašni cesti.

Za menoj se ustavi avto. Iz njega stopita ON in ONA.

ON (reče naveličano): "Tukaj na desni je Mali naravni most."

ONA (naveličano): "In kaj lahko tu vidim?"

ON (naveličano): "Nič posebnega. Kar pojdiva naprej."

OBA (naveličano) sedeta v avto in odprašita naprej.

Pravzaprav je kar dobro, da jamski palčki skrivajo zaklade in jih pokažejo le redkim. Tistim, ki znamo gledati s srcem, saj bistvo je očem nevidno, kot je rekel mali princ.

In kako se je potep končal?

Hotela sem poiskati požiralnike na Cerkniskem jezeru, pa so bili žal še zaliti z vodo. V vročem, suhem poletju raziščem tudi te jame. Odpeljala sem se do male cerkvice Sv. Volfbenka v Zelščah. Ob migetajoči svetlobi belih svečk je imel komorni zbor Rakek koncert. Ob zvokih orgel, nežnih tonih flavte in pevcev so se pred menoj vrstile slike iz Rakovega Škocjana. Božala sem kapnike in prisluškovala skrivnostnim valčkom Raka... Zdelo se mi je, da me je duša sunila pod rebra in mi šepnila: "Ej, Veronika, danes pa sva naredili nekaj zase!"

Ko sem se z mamom začel pripravljati na vstop v osnovno šolo, je Italija sprožila eno izmed tolikih kolonialnih vojn; stric Edo je bil seveda zraven.

V šoli smo že risali geografske karte s področij, v katere je naša zmagovita vojska prodrla. Še vedno mi brnijo po glavi imena, s katerimi smo se tedaj spoznali: področje Amba-Alagi, mesto Gondar, afriški vojskovodja Ras Mulugieta. Tudi jaz sem kot prvošolec z veseljem risal tako kartico, da bi bil nekako soudeležen pri zmagi.

Vem, da sem že takrat delal ortografske napake, ki so celo življenje ostale moja karakteristika. Doma so se norčevali iz mene, zaradi česar sem trpel, saj sem risal kartico še posebno rad. Sprašujem se, zakaj so se starši tako obnašali. Da ni bilo to morda del tistega "protistrupa", ki naj bi preprečil, da bi se preveč navduševal nad fašističnimi dosežki? Po mojem je to edina smiselna razlaga, saj so drugače zaradi problemov, ki sem jih imel z zdravjem, bili do mene zelo obzirni.

Dejstvo je, da je v šoli bil govor o vojni in da smo doma brali pisma, ki nam jih je stric Edo pisal iz Afrike. Zato ni čuda, da so moji prvi zavestni spomini spomini na vojno. Ko se je ta končala, je stric Edo vedno znova rad pripovedoval o svojih doživetjih v Afriki, ki pa so se razlikovala od onih iz prve svetovne vojne. V tej "zadnji kolonialni vojni zgodovine", kot se izražajo zgodovinarji, je fašistična Italija tik po začetku šolskega leta oktobra 1935 napadla Etiopijo, potem ko jo je sama podprla, da je vstopila v Zvezo narodov. Prve dni maja 1936 italijanske čete vkorakajo v Adis Abebo. 9. maja veliki Duce razglasi: "L'Italia ha il suo impero!" Ljudje na trgu Venezia so kar noreli od veselja. Knjige, ki

opisujejo zgodovino te kratke vojne proti edini tedanji neodvisni državi v Afriki, sodijo enoglasno, da je vojna bila tako kratka ne samo, ker je italijanska vojska bila veliko bolj oborožena, ampak tudi zato, ker jo je italijanski generalni štab vodil s hladnokrvno brezvestnostjo.

Ko se je stric Edo vrnil, je ogromno pripovedoval o načinu življenja črncev in o srečanjih z njimi, pa tudi o bitkah. Pripovedoval je na primer, kako so se s tovariši zbal, ko so v daljavi opazili, da sovražnik v neki dolini zbira ogromno

količino vojakov. Njihov strah je pa bil odvečen, ker je interveniralo vojno letalstvo. Pozneje so vkorakali v to dolino, kar je bilo grozotno doživetje. Ni vedel, kaj naj stori, a povelje se je glasilo, da morajo napredovati. Trupla so ležala natrpana podolg in počez v popolnem neredu, tako da je bil prisiljen stopati po njih in je bilo ravno tako, če ne še slabše, kot če bi moral korakati po pesku. Enkrat je stopil na omehčan trebuh, drugič so se mu pod nogo zdobila rebra. Težko je bilo iti naprej, zaradi nesnage tudi nevarno, če bi se spotaknil in padel. Letala so bila namreč odvrгла na tisto večtisočglavo množico vojakov smrtonosen strupen plin, morda tistega, ki so ga Avstrijci uporabljali tudi že v prvi svetovni vojni: iprit. Sede okoli mize v dnevni sobi smo ga napeto poslušali in nemo strmeli predse. Ob takih pripovedih nismo začutili nič lepega iz tiste prve fašistične vojne, ki jo futuro-fašistični Marinetti tako estetsko poveljuje. Pisal je: "Vojna je lepa, ker združuje kot v simfoniji pokanje pušk in topov, presledke v streljanju ter duhove in vonjave po trohnohi."

Na koncu šolskega leta sem dobil spričevalo, ki me je opozarjalo, da sem tudi sam že skoraj vojak!

Nekaj mesecev kasneje so itali-

Peter Merku

Iz spominov na starše (IX.)

Šolsko spričevalo iz leta 1936/37

janske čete posegle v državljansko vojno v Španiji. Italija je poslala tja kakih 50.000 do 75.000 "prosto-voljcev". Tudi stric Edo se je kot resnični prosto-voljec javil, pa ga niso sprejeli. Nemci so istotako posegli v špansko državljansko vojno in sicer z znamenito Legion Condor. Niso sicer imeli toliko vojakov kot Italijani, razpolagali pa so s supermodernim orožjem, ki so ga tam prvič preizkusili: s topovi in vojnim letalstvom. 26. aprila 1937 je bil v Gerniki tržni dan. Nemško in italijansko letalstvo napadeta mesto. Države osi Rim-Berlin (1936) so namreč hotele preizkusiti novo strategijo površinskih bombnih napadov, s katerimi bi uničili tudi civilno prebivalstvo.

Maršal Göring je med nürnberškim procesom potrdil, da je za nemške vojake dal on povelje, ki je pod točko 3 vsebovalo nalog, da morajo napasti vlado (baskovsko), prebivalstvo, mesto. Iz dokumentarca nemške televizije "Gernikas Wahrheiten" [resnice o Gerniki] (Harald Hohenacker, Bayerischer Rundfunk, 1983) ne izhaja, kdo je dal povelje italijanskim vojakom. Nemci so odvrgli na celotno mestno površino rušilne bombe in prvič v zgodovini 250 kg težke zažigalne bombe. Prizadeli so tudi vodovod, tako da je bilo vsako gašenje onemogočeno in mesto je v treh dneh popolnoma zgorelo. Njihova propaganda pravi, da so hišo za hišo zažgali samo boljševiki ob umiku, kar znova dokazuje, kako tipično je za fašiste obračati zgodovino. Žrtve fašističnega napada bi tako ne bile samo krive za to, kar se je zgodilo, temveč naj bi tudi same izvršile samomorilski napad. Isto kot v Trstu torej!

S tem pa se trpljenje baskovskih prebivalcev Gernike še ni končalo. Priče pripovedujejo, kako so po bombnem napadu vojna letala vedno znova streljala na kolone ubežnikov iz mesta, ki so jih sestavljali vsi tisti, ki niso bili oboroženi, kajti ostali so bili na bojni črti. Za tiste, ki bi podvomili o resničnosti te trditve, pokažejo tudi nekaj dokumentarnih posnetkov, ki so jih snemali iz vojnih letal samih.

Zanimivo je pričevanje patra Onaindia iz Gernike. Po napadu, pravi, so ti ubežniki hodili molče. Razen korakov in streljanja mitraljezov ni bilo slišati ne joka, ne stokanja, ne preklinjanja. Letalske strojnice so razkosale otroke v materinem naročju. Vsi so hodili ali stali kot okameneli od strahu in trpljenja. Med pogovorom o dogodkih okoli Gernike, ki ga je pozneje imel z Mussolinijevim zetom, grofom Cianom, mu je ta rekel: "No achaque

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je na letošnji natečaj, ki ga je razpisala revija MLADIKA, prispelo 115 prispevkov, in sicer 51 proznih in 64 pesniških...
- da je znani slovenski videc Franc Špelič, ki je spodbudil obnovo cerkve na Kureščku in romanje nanj, izjavil, da ima namen napisati še tri knjige in da bo v eni povedal stvari, s katerimi doslej ni smel na dan...
- da po anketi, ki jo je objavil časopis Irish Times, 94% Ircev veruje v Boga, 78% jih je prepričanih o posmrtnem življenju, za 85% so nebesa realna in 71% ima čudeže za resnične...
- da je danes ekspanzija evropskega gospodarstva dosegla ekspanzijo Združenih držav Amerike...
- da je angleški znanstvenik Simon Day napovedal, da se bo polovica znamenitega otoka Palma na Kanarskih otokih zaradi izbruha vulkana Cumbre Vieja pogreznila v Atlantik...
- da je ruski predsednik Putin v svoji poslanici za pravoslavni Božič izrazil željo, naj bi vera v novem stoletju bila kakor v preteklosti v oporo ruskemu narodu (si predstavljate kaj takega od slovenskega predsednika?)...
- da je London bolj povezan s Parizom kot z Manchestrom ali Birminghamom, saj vsak dan odpelje pod Rokavski preliv kar 12 ekspresnih vlakov...
- da bodo v letošnjem postu mladi francoski katoličani nosili vijoličast šal z napisom "Confiance, Il t'appelle" (Zaupaj, On te kliče)...
- da so letos vstopile v samostan v Nazarjah v Savinjski dolini tri nove kandidatke in da je samostan odprl svojo podružnico v bližini Ljubljane...
- da je Edvard Kocbek leta 1950, torej še kot član slovenskega Prezidija, v svojem Dnevniku, ki je nedavno izšel, med drugim zapisal, da "je tudi socialistična Jugoslavija krivična in nevarna slovenskemu narodu"...
- da je Medicinska fakulteta v Ljubljani izdala v latinskem izvirniku ter prevodu delo Clima Goritiense - Goriško podnebje zdravnika Antona Muznika, pri katerem se je navdihoval njegov rojak - pisatelj Ivan Pregelj...

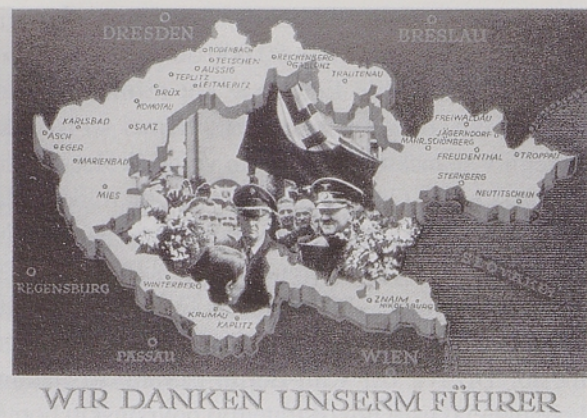
nunca Usted, ni llame asesino al aviador que mata porqu  allı arriba no se ve el fuego ni la sangre, ni se oyen los gritos y los lloros, nada. Es como un deportista que lanza tiros.” [Ne napadajte nikoli in ne imenujte morilca letalca, ki ubija, ker tam gori ni videti ne ognja ne krvi, in ni slišati ne krikov ne joka, nič. Je kot športnik, metalec strelov.]

V razgovoru se je šlo za izkušnje, ki jih je grof Ciano zbiral med vojno v Afriki, kjer je bil tudi sam v vojnem letalu in streljal. Pater Onaindia ga je opozoril, da je bil tudi on v nevarnosti, ker je zaradi protiletalske obrambe tvegaj življenje. Ciano je reagiral z besedami: “Est. Usted tomandome el pelo?” [Me imate za norca?] V Abesiniji zamorci niso niti sanjali o protiletalski obrambi! Na kar ga pater obdolži: “Usted es un criminal de guerra!” [Vi ste vojni zločinec!]

Ne Francija ne Anglija nista priskočili Baskom na pomoč, ki so malo prej prvič v svoji zgodovini dosegli neodvisnost z ustanovitvijo republike Baskov. A mali narod je tudi zaradi sodelovanja Italije zgubil neodvisnost, ki jim je toliko opevana demokracija ni hotela več vrniti. Vendar se je tako zadržanje krvavo maščevalo nad Francijo in Anglijo, saj je Hitler v drugi svetovni vojni napadel Francijo prav z orožjem, ki so ga producirali tudi v Gerniki v tovarni orožja, ki ni bila porušena med napadom leta 1937. Nad Anglijo pa se je znesla Luftwaffe, ko je uporabila na novo preizkušeno strategijo površinskega bombardiranja najprej nad Coventryjem in potem nad samim Londonom.

Po generalki v Španiji se je Hitler čutil bolj sigurnega za drugi korak v pripravah na vojno agresijo, za katero je vedel, da bo potreboval veliko vojakov. V govoru, ki ga je imel v Reichstagu 20. februarja 1938, je naznanil, da bo desetim milijonom Nemcev, ki jim je “noro dejanje” v Versaillesu onemogočilo, da se združijo z matično domovino, pomagal, da dosežejo pravico samoodločanja.

Marca 1938 je “priključil” (Anschluss) Avstrijo in s tem 7 milijonov Nemcev. Z Münchensko pogodbo 29. septembra 1938, pri kateri je tudi veliki Duce igral pomembno vlogo, je bila Češkoslovaška Republika razkosana. Velike zahodne sile so jo pustile na cedilu, manjše sosedne države so se vrgle nanjo kot lačni volkovi, vsaka je hotela grizljaj. Nemčija je anektirala Sudete in z njimi 3 milijone Nemcev. Ob tej priliki sem slišal doma

Spominska razglednica iz leta 1938, ob priključitvi Sudetov Nemčiji.

prvič govoriti o maminem sorodstvu iz Warnsdorfa v Sudetih, južno od Dresdena.

Nekaj mesecev kasneje je Carl Friedrich Goerdeler, župan Leipziga, ena izmed žrtev 20. julija 1944, pisal: “... Münchenska pogodba je bila nič manj kot kapitulacija Anglije in Francije pred napihnjnimi sleparji... Konec trpljenja nemškega naroda pod surovo tiranijo in srednjeveškimi metodami je odložen v nedogled... ker se je Mr. Chamberlain zbal tveganja, bo vojna neizbežna... tako angleški kot francoski narod bosta prisiljena braniti svojo svobodo z orožjem.”

Ta čas je imel veliki Duce na severu mogočno Nemčijo, s katero je 1939. leta podpisal jekleno pogodbo (Stahlpakt) in na jugu kolonije, medtem ko mu v Španiji ni uspelo dobiti baze za vojsko, posebno za podmornice, čeprav so bili na vladi fašisti. Na vzhodu še ni imel nič, tako je 7. aprila 1939 italijanska vojska zasedla Albanijo.

Že celih 17 let prej je nemški diplomat Harry Graf Kessler takole zapisal v svojem berlinskem dnevniku: “Fašisti so z državnim udarom v Italiji osvojili oblast. Če jo obdržijo, bo to zgodovinski dogodek ne samo za Italijo, temveč z morda nepredvidljivimi posledicami za celo Evropo... morda je to uvod v novo dobo evropskih neredov, da, vojn!”

Zato me presenečajo tisti italijanski zgodovinarji, ki razpravljajo o Slovanih in Nemcih ali o Hitlerju in Stalinu, ne da bi omenili Italijane in Mussolinija. Kar do smešnosti so neresni v svojih poskusih potvarjanja zgodovine v smislu, kot ga je označil znameniti Münchenski kardinal rimske katoliške cerkve Julius Döpfner: “Priказati samo del resnice je lahko tudi laž!”

Neizpeta bolečina

Družina Volarič z Idrskega pri Kobaridu je zaradi težkih socialnih razmer in fašističnega zatiranja, zaradi vojne in boja za svobodo plačala visok davek. Rodbino pa še danes spremlja neizpeta bolečina zaradi Ivana, ki je kot "primorski padalec" izgubil brez sledu še pred koncem vojne, tako da je njegov grob neznan.

Ivan (podpisoval se je tudi Janez) je bil najstarejši izmed petih otrok Marije in Ivana Volariča. Rodil se je 17. februarja 1910 na Idrskem. Ko so otroci odraščali, je šel oče leta 1928 zaradi gospodarske krize za šest let na delo v Argentino. Ivan, ki se je izučil za pleskarja, pa je nekaj časa (okoli leta 1938) delal tudi v Nemčiji.

Brata Franca (rojen 1914) so Italijani zaprli kot terenca in ga 15. marca 1943 internirali pri Savoni, Nemci pa so ga po kapitulaciji Italije poslali v taborišče Mauthausen, kjer je izgubil življenje. Svojci so mu postavili ploščo v podružnici Gusen.

Družina Volarič z Idrskega pri Kobaridu. Sedita mati Marija in oče Ivan Volarič, od leve pa stojijo otroci Marija (Mici), Ivan (Janez), Ema, Franc, spredaj na sredi najmlajši Jože (Pepi). Na hrbtni strani je zapisano: "Mi smo tudi prišli v Ameriko, tukaj nas imaš, bodimo par ur skupaj, saj ti bode bolj kratek čas, kadar pogledaš nas." Verjetno so sliko poslali očetu, ko je šel delat v Argentino leta 1928. (Če ni drugače označeno, so slike in dokumente za ta članek prijazno posodili svojci Ivana Volariča z Idrskega.)

Najmlajši brat Jožef ali Pepi (1924) je bil štiri leta partizan. Ker so ga potem preganjali, je ušel v Avstralijo, kjer je 4. novembra 1980 umrl v Sydneyu.

Sestra Ema (1911) je bila še pred razpadom Italije tri mesece zaprta v Gorici. Umrla je 15. decembra lani, stara 89 let. Ona je bila zadnja izmed domačih, ki je srečala Ivana, in sicer leta 1942, ko je služila v Milanu. S sestro Marijo ali Mici (1920), ki živi na Idrskem, je do zadnjega hrepenela po resnici o pogrešanem bratu.¹

“Vojne je konec!” Kako lep bo oni dan... (I.del)

V italijanski vojski

Ivana so domači ohranili v spominu kot poštene-ga, pobožnega mladega moža, ki je govoril več jezikov, bil zelo nadarjen za risanje, igrati pa je znal na mandolino, citre in kitaro. Vojaški rok je služil pri pehoti in decembra 1941 so ga zaradi vojne vpoklicali. Imel je 31 let. Ohranjena sta dva njegova slovenska dopisa sestri Emi, ki kažeta, kako je kot človek in Slovenec težko prenašal vojaško življenje.

Dne 30. januarja 1942 je v pismu iz Alessandrie v Piemontu med drugim zapisal: "Oprosti, da je že toliko časa preteklo, odkar sem zadnje pismo poslal. Saj veš, kako je pri vojakih, človek postane tako neznansko len in brezbrizen, da bi najrajši pozabil na vso preteklost, ker tako bi se najlažje prenašalo to nečloveško življenje. Včeraj smo bili na 30 km dolgem maršu. Jaz sem prišel nazaj tako izmučen, da 8 dni (ne) bom čisto za nobeno rabo.

Kar se tiče denarja za one knjige, Ti ga sedaj ne morem še poslati, mi je nemogoče zbrati ga, ker so nas sedaj tako ločili, da niti dva skupaj nisva več: vsakega na svojo kompanijo. Jaz sem podeljen na komp. Comando reggimentale. Dobil sem službo sporočevalca na rudečo zastavo ali z lučjo. Boljše že bo, kakor če bi bil pri drugih komp. Učiti se

¹ Če ni drugače omenjeno, so mi podatke in gradivo o Ivanu Volariču prijazno posredovale sestri Marija in Ema Volarič z Idrskega ter Emina hčerka Ada De Stefano iz Padove med srečanjem 9. avgusta 1999 na Idrskem. Nekaj je bilo še telefonskih dopolnil, Marija Volarič pa je o bratu že pred tem spregovorila v 21. oddaji niza Z Bazovico v srcu - Junaška in tragična usoda primorskih padalcev, ki sem ga pripravil za Radio Trst A. Na sporedu je bila 8. junija 1999.

moram pa Morsejeve abecede. Tudi svoje angleščine nisem pozabil in dobro napredujem, enkrat morebiti mi še prav pride.”

Tako angleščina kot Morsova abeceda sta mu res prav prišli in sta verjetno vplivali na njegovo kasnejšo pot med padalce.

V Alessandrii je bil v vojaški enoti “37. Fanteria C.C.R., Posta Militare 53”. Na dopisnico iz Caserte v Kampaniji, ki jo je poslal 11. maja 1942, pa je zapisal naslov “Cap. Volarič (s kljukico!) Giovanni, 39. Regg. Fanteria, I Batt. A.S.42 / 3. Comp., Caserta”. Takrat se je pripravljal odhod v Afriko, o čemer je pisal: “Sliši se sicer in vidi, da se nekaj pripravlja za iti čez mlako. Jaz pa ne verjamem, da “nas” pošljejo. Nas vedno odpravljajo in gonijo iz kraja v kraj in kota v kot. Imam vtis, da ne vedo, kam z nami.”

Iz drobcev nastaja žalostna zgodba

Na afriška bojišča pa so ga le poslali.

Svojci se nekoliko nerazločno spominjajo, da je nekoč javil, da bi bil rad prebегnil na zavezniško stran, a ni mogel.

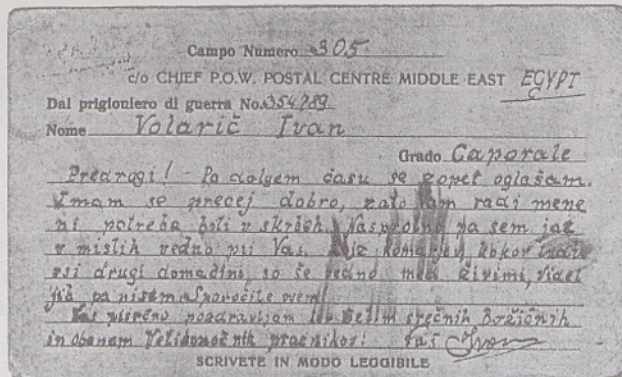
Kje je točno bil, niso vedeli, naposled pa se je oglašil z značilno dopisnico za vojne ujetnike iz britanskega taborišča št. 305 v El Tahagu v Egiptu. Datum ni razpoznaven, vendar Volarič družini želi “srečnih božičnih in obenem velikonočnih praznikov”. Gre torej za konec leta 1942. Kot ujetnik je imel številko 354789, njegov podčastniški čin pa je bil “caporale”. Družini na Idrskem je sporočal: “Imam se precej dobro, zato Vam radi mene ni potreba biti v skrbeh. Nasprotno pa sem jaz v mislih vedno pri Vas.”

Pozneje so svojci še enkrat po radiu ujeli njegove pozdrave, menda iz Barija, potem pa od njega ni bilo več glasu in le po vojni so zvedeli, da je bil padalec in da so ga Angleži poslali iz Barija v Jugoslavijo.

Začeli so povpraševati po njem in po raznih namilih razumeli, da je bilo s padalci nekaj hudo narobe. Zbrali so le nekaj drobcev, ki so jih prepričali, da so ga, tako kot mnoge primorske padalce, umorili oznovci. Na mrliškem listu je zapisano, da ni preživel maja 1945.

Nekdo z Idrskega je povedal, da je Ivana Volariča videl na Visu.

Znanki, ki se je v imenu svojcev zanimala za Ivana, je član Ozne iz Kopra svetoval, naj pustijo vse skupaj pri miru.

Volaričevo sporočilo svojcem, da je zdrav v britanskem taborišču za vojne ujetnike v Egiptu.

Leta 1946 je nekdo prinesel družini kovček, ki ga je bil Ivan pustil v Bariju. V njem so bili uniforma, perilo, denar, nekaj popisanih listov, zvezek in samokres, ki pa ga je prinašalec prej odvrgeł.

V zvezku so bili koncepti več pisem za zaročenko in enega za prof. Ivana Rudolfa. Iz zvezka jih je očitno prepisoval na čisto. Iz njih lahko marsikaj zvedemo o

Volaričevem značaju in njegovih pogledih.

Iz Zagreba, kamor je prišla iz Egipta na obisk k sestri, se je svojcem oglašila tudi sama zaročenka Rezi z Dolenjskega, da bi kaj zvedela o Ivanu. Spoznala sta se, ko je delala kot otroška negovalka v Kairu. Mariji Volarič, ki je pohitela do nje, je izročila njegove prihranke.

Nekdo iz Borjane pri Kobaridu jim je svetoval, naj obišejo v Ljubljani Slavo Boštjančič Rupnik, ki je v Bariju kuhala skupini primorskih padalcev, v kateri je bil tudi Volarič.² Boštjančičeva je Mariji povedala, da je Ivana dobro poznala iz Barija. Glede njegovega izginotja pa je nejasno namignila na Ozno.

Ema Volarič je leta 1946 na Opčinah pri Trstu obiskala svojce pogrešanega padalca Josipa Dolenca. Rekli so ji, naj se kar umiri in ne čaka več na brata, ker da vsi pogrešani padalci ležijo mrtvi v Trnovskem gozdu.

Nekdo iz Trnovega ob Soči je sestri Volarič nekoč napotil k enemu izmed preživelih padalcev, češ da vse ve, tudi za Ivanov grob, a ni hotel govoriti z njima.

Sovaščan, ki je bil med vojno partizanski kurir, je nekoč omenil, da so ga v Trnovskem gozdu spraševali, ali pozna Ivana Volariča z Idrskega. Več o tej zadevi ni hotel nikoli povedati.

Član zadnje misije

Volaričevo pot iz Egipta prek Palestine, Kaira in Barija do istrske obale lahko v glavnih obrisih obnovimo zlasti s pomočjo pričevanj Cirila Kobala, Franca Vidriha in Milana Boštjančiča, ki so bila že objavljena v tej rubriki, čeprav se v podrobnostih vedno ne skladajo.

² V tej rubriki smo to že rajno gospo spoznali v zvezi s pogrešanim padalcem in Volaričevim prijateljem Milanom Boštjančičem, ki ji je ob odhodu iz Barija na teren izročil več dokumentov, fotografij in zapisov. To je javila svojcem 28. maja 1945 iz Ljubljane, kjer je takrat delala pri Slovenskem poročevalcu. Za Milanovo usodo ni vedela. (Mladika 1997, št. 5-6, str. 107.)

Volarič je bil v zadnji trojci slovenskih fantov, ki jih je britanska obveščevalna služba v dogovoru s partizani poslala - že po morju, in ne s padali - v Jugoslavijo.

Kot piše Ciril Kobal,³ je bil Volarič član druge "Rudolfove skupine" slovenskih padalcev in radiotelegrafistov, formirane januarja 1943 v Kairu. Zanj je skrbel prof. Ivan Rudolf, živela pa je v hiši, ki so jo poimenovali Vila Bazovica in jo je oskrbovala družina Merljak.

Fante je izvežbala britanska obveščevalna služba MI6 (Military Intelligence 6, imenovana tudi SIS - Secret Intelligence Service), ki se je v Egiptu predstavljala kot ISLD (Inter-Services Liaison Department), po preselitvi v Bari septembra 1943 pa kot No. 1 I (U) Section. Enota, ki se je ukvarjala s slovenskimi padalci, je vodil major James Miller. Kot vemo, je tudi britanska diverzantska organizacija SOE (Special Operations Executive) na Bližnjem Vzhodu izvežbala več slovenskih padalcev in jih spustila v Slovenijo.

Volarič je bil v svoji skupini najstarejši, saj je imel od 5 do 14 let več kot soborci.

Kot je v letih 1976-82 zapisal v svoje spomine že rajni član skupine Franc Vidrih,⁴ so fante, ki so se v britanskem ujetniškem taborišču El Tahag v Egiptu javili v jugoslovansko kraljevo vojsko na Bližnjem Vzhodu, 23. decembra 1942 odpeljali v taborišče Atira pri Hajfi v Palestini. Tam je bil nastanjen Jugoslovanski bataljon. Januarja 1943 je na zboru neki častnik poklical 12 imen. Nič niso vedeli, zakaj. Naslednjega dne so zgodaj zjutraj odpotovali proti Kairu. Namestili so jih v omenjeni vili, kjer so že bili fantje iz prve skupine. Med novimi so bili vsekakor Franc Vidrih, Ivan

Vpisovanje prostovoljcev za jugoslovansko vojsko na Bližnjem Vzhodu v britanskem taborišču za vojne ujetnike El Tahag v Egiptu, kjer so bili fantje od srede novembra do 23. decembra 1942. Sedijo od leve: Milan Golob, Ciril Kobal in kapetan Desmond Lacy Clarke, stojijo od leve: Jože Povh, neznanec, Ivan Volarič, Miloš Adamič, prof. Ivan Rudolf.

Ivan Volarič (sedi) in Miloš Adamič pred Vilo Bazovica v predmestju Dokki v Kairu poleti 1943. (Slika je prijazno posodila gospa Marica Merljak.)

Volarič, Milan Boštjančič, Milan Golob, Miloš Adamič in Ciril Kobal, ki nastopajo v tem sestavku. Prof. Ivan Rudolf jim je povedal, da so jih izbrali, da bi postali radiooperaterji in padalci, ki bi šli prvi v domovino, da bi angleški obveščevalni službi posredovali informacije o sovražniku. Šlo je za to, da bi z informacijami pomagali uničiti fašizem in osvoboditi domovino. Po tej razlagi so vsi prostovoljno sprejeli ponudbo.

Milan Boštjančič⁵ je na oznovskem zaslišanju 15. oktobra 1944 v Beli krajini kot dan zbora, na katerem so določili imena kakih 12 vojakov za v Kairo, navedel 15. februar.⁶

Tudi on je povedal, da izbrani niso vedeli, za kaj gre, a da jim je potem stvar obrazložil prof. Rudolf, ki je tudi poudaril, da se morajo odločiti prostovoljno. Med člani skupine omenja Volariča, ki je v šoli dobil ilegalno ime Potočnik. Deset jih je potem res obiskovalo tečaj radiotelegrafiranja in šifriranja (to je učil Josip Dolenc). Po dveh mesecih so šli na padalski tečaj ob Sueškem prekopu, nato so nadaljevali vežbanje v Kairu, kjer je imel Dolenc zanje še obveščevalni tečaj.

Po kapitulaciji Italije se je omenjena britanska enota preselila v Bari. Kot bomo še videli, se je tam še zaostriło vprašanje, ki se je sicer med padalci pojavilo že na Bližnjem Vzhodu: za Mihailovića ali za Tita? Kot je zasliševalcem izjavil Boštjančič, so februarja 1944

Volarič, Milan Golob in on na jugoslovanski misiji v Bariju izjavili, da pristopajo v jugoslovansko narodnoosvobodilno vojsko. Dobili so tudi izkaznice.

⁵ Mladika 1997, št. 4, str. 74-78.

⁶ Zgoraj omenjeni Vidrih navaja "nedeljo, 18. januarja", vendar nedelja ni padla na tisti dan. Ciril Kobal pa je tudi na podlagi lastnih zgodnjih zapiskov gotov, da so tisti, ki so bili določeni za tečaje v Kairu, odšli 12. januarja 1943 (ustno sporočilo 28. jan. 2001).

³ Mladika 1997, št. 2-3, str. 57.

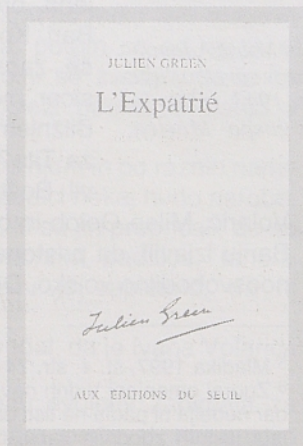
⁴ Mladika 1999, št. 5-6, str. 110-112 in št. 7, str. 139-141.

Ko sem se v letošnjem maju mudil v Celovcu, sem v mestni župni cerkvi Sv. Ilja (St. Egida) obiskal grob francoskega pisatelja Julienu Greena, ki se mi je priljubil s svojim delom. Župnik, koroški Slovenec dr. Mairitsch, je ljubeznivo ugodil moji želji, da mi ob magnetofonu pove kaj o znanem katoliškem kulturniku. Prijatelju Vinku Ošlaku se zahvaljujem za prepis in prevod pogovora (g. Mairitsch je odgovarjal v nemščini).

A. R.

Julien Green leži pokopan v vaši mestni cerkvi. Pri tem imate odločilno zaslugo. Kako ste tega novega klasika francoske literature in prepričanega kristjana spoznali?

Julien Green je mestnemu gledališču v Celovcu dovolil izvedbo svoje drame Avtomat s pomočjo tukajšnjega dramaturga prof. Herberta Wochinza. Ob tej priložnosti je bil avtor prisoten pri premieri, ob čemer je bil seznanjen tudi s tem, da je slikar prof. Fuchs poslikaval kapelo v naši mestni cerkvi sv. Ilja (St. Egid). Julien Green je pri tem izrazil željo, da bi videl to kapelo, hkrati pa srečal tudi pripadajočega župnika. O tem so me informirali dopoldne, ko sem bil na neki srednji šoli. Tako smo se sešli v kapeli, ki jo je poslikaval prof. Fuchs. O

Julien Green in njegov dnevnik iz let 1984-1990.

avtorju sem marsikaj vedel že prej, predvsem po zaslugi njegovih dnevnikov, ki sem jih prebiral.

Kakšen je bil vaš prvi stik z njim? Si je že prvi trenutek zaželel, da bi bil pokopan v tej cerkvi? Ali pa je prišlo do tega šele pozneje?

Želja, da bi bil pokopan v naši šentiljski cerkvi, je začela rasti šele pozneje. Ko si je najprej ogledal kapelo, je izrazil željo, da bi si ogledal še vso cerkev. To je bil čudovit, počasen sprehod v tišini. Pri tem je dobil vtis, da je cerkev

napolnjena z duhovnostjo. Tako je prišel iz cerkve meditativno zatopljen in prevzet.

Pritegnila ga je torej veličastnost cerkve same, morda pa še posebej podoba Žalostne matere Božje?

Mislím, da je Julien Green bil prevzet predvsem z dveh vidikov: najprej po harmonično oblikovani baročni cerkvi, drugo pa je res podoba trpeče, jokajoče Madone, nameščena na stranskem oltarju na južni strani cerkve. Julien Green je opazil, da so ljudje prihajali k temu oltarju in da je ta podoba deležna stalnega češčenja. Nanj so naredili močan vtis, ko so tu molili in česa takega v svojem Parizu ali kje drugje v svetu najbrž ni mogel doživeti. Vendar se potem še ni izrazil o tem, da bi bil rad pokopan v Celovcu v tej cerkvi. Šele mesece pozneje je s posredovanjem intendanta celovškega mestnega gledališča g. Wochinza dal poizvedeti, ali bi bilo kaj takega mogoče - ali bi torej lahko v tej cerkvi uredili grobnico zanj in za njegovega posvojene-ga sina.

Ali ni po kanonskem pravu pokopavanje civilnih ljudi v cerkvi prepovedano?

Kodeks kanonskega prava štev. 981 tega sicer splošno ne predvideva, vendar je tako, da škofje lahko v posameznih primerih naredijo izjemo in ko sem to zadevo predložil krškemu škofu dr. Egonu Kapellariju, je ta menil, da gre tu vendar za pisatelja, ki se je zavestno prišteval h katolicizmu in je eden zadnjih velikih katoliških avtorjev, in se je na to izraženo željo odzval s pozitivnim odgovorom.

V francoski Cerkvi je ta privilegij najbrž zaman iskal?

Igral se je z mislijo, da bi mu pripravili tako grobnico v domači cerkvi v Parizu, kjer je živel, vendar so mu na to prošnjo iz raznih razlogov, ki - kolikor vem - niso čisto pojasnjeni, odgovorili negativno. Mislim pa, da bi lahko bil eden izmed vzrokov za to, da je opustil misel na to, da bi bil pokopan v cerkvi v Franciji, tudi ker se je nekako oddaljeval od vodstva francoske Cerkve in si svojega zadnjega počivališča v njeni bližini ni mogel več prav predstavljati.

Progresivni del katoliške Cerkve v Franciji torej Juliena Greena nekako ni priznaval, ker je v njem videl preveč tradicionalista?

Julien Green je še po svoji drugi spreobrnitvi posebej poudarjal pomen tradicije in priznavanja katoliške veroizpovedi in se je večkrat tudi z obžalovanjem izrazil o II. vatikanskem koncilu, češ da je šel predaleč. Pri tem je treba pripomniti, da so posamezni duhovniki, ali pa tudi občestva, dejansko marsikje šli daleč onstran tega, kar je sklenil koncil. Pomislimo na reforme v liturgiji, razumevanje zakramentov, razumevanje duhovniške službe, razmerje med Cerkvijo in svetom...

Vi ste imeli o njem najbrž vtis, da je to globoko veren katoličan? V katerem jeziku sta govorila?

Moj prvi vtis je bil, da gre tu za zelo globokega, poduhovljenega človeka, ki svoje besede premisli in pretehta. Pogovarjala sva se deloma v angleščini, deloma v nemščini. Rekel mi je, da recimo zelo dobro razume Rilkeja v nemščini, ne more pa več brati današnjega nemškega dnevnega tiska. V njegovih knjižnici sem videl zbirko celotne klasične nemške literature, vsa ta dela je tudi prebral in številna med njimi komentiral. Gre za nekaj tisoč knjig iz klasične literarne zgodovine. Obdelava njegovih misli in komentarjev, ki so se mu pri branju sprožali, bo gotovo trajala nekaj desetletij.

Ste dobili tudi vtis, da gre za človeka evropskega in univerzalnega duha?

Ni bil samo človek evropskega duha, temveč je bil tudi univerzalno izobražen človek z razumevanjem celih kulturnih epoh. Obiskoval je kraje teh kultur, študiral pripadajočo literaturo in vse to tudi komentiral.

Na njegovem grobu je napisano ime v obliki Julian, po ameriško, medtem ko je na plošči francoska oblika Julien. Rojeni Američan, ki je postal klasik francoske literature. Kako je živel to dvojnost v sebi?

Njegova starša sta bila trgovska predstavnika Amerike v Parizu, kjer je tudi prišel na svet in odraščal sredi francoske kulture in jezika, v družini pa je bil kajpada deležen tudi ameriške vzgoje in ameriškega, angleškega jezika. Osebnost se je vedno čutil Američana, vse do smrti je tudi ohranil ameriško državljanstvo, nikoli se ni čutil Francoza. Znal je ceniti francosko kulturno zgodovino, kakršno je spoznaval v Parizu, pozneje je postal do sodobne francoske umetnosti, posebno slikarske in beletristične, zelo kritičen in je gotovo živel v občutni distanci do duhovnega stanja Francije v drugi polovici 20. stoletja. Sodobne, nove Francije ni več tako cenil in prepričan sem tudi, da se je v zadnjih letih vse bolj distanciral od Francije. Tako je tudi zavestno izstopil iz Accademie Française, ker se z njenim delom ni mogel več identificirati.

Se vam torej zdi, da Juliena Greena ni očaral tisti mit slave - la gloire - za katerega so sicer Francozi zelo dovzetni? Ga torej ta mit ni očaral?

Mislim, da ga ta značilna francoska nacionalna značilnost ni povlekla vase, saj je menil, da je do tega treba ohraniti določeno distanco. Napisa na tabli nad grobnico sta iz njegovega dnevnika iz leta 1954. Zavestno je hotel na tabli pustiti ime v francoski obliki, kakor ga je uporabljal pri podpisovanju svojih dnevnikov, na pokrovu grobnice pa ameriško varianto, saj je umrl kot Američan.

Green je bil človek velikih prijateljstev, kakor recimo z Jacquesom Maritainom.

To je razvidno tudi iz njegovih dnevnikov, ki so ga spremljali vse življenje in so v njih ohranjeni pogovori s sogovorniki največjega duhovnega pomena, kar jih je Francija premogla. Takšni so bili recimo Paul Claudel, André Gide, F. Mauriac in seveda tudi J. Maritain. Ohranjena je tudi obširna korespondenca z njimi, tako tudi recimo z J. Cocteaujem. Imel je pogovorne partnerje praktično iz vseh duhovnih taborov, tako iz cerkvenega, literarnega in umetniškega življenja, deloma celo političnega. Pri teh osebnostih je dobival tudi velika priznanja, tako recimo je tudi Thomas Mann zelo cenil njegovo literarno delo.

Ko ste se v Celovcu z njim seznanili, ste ga nekajkrat pospremili tudi na obisk v Slovenijo... Imate na to še kaj spominov? Katere slovenske pokrajine sta si ogledala?

Tak postanek je imel recimo na Bledu, v znani vili, ki jo je nekoč uporabljal Tito. Odpravil se je tudi k slapu Savice, kjer se je rad sprehajal, tam se

je rad zadrževal tudi v cerkvi. Pokrajina z gorami in vodami ga je neverjetno impresionirala. Pri tem velja pripomniti, da je prepotoval tako rekoč ves svet, vse najpomembnejše kraje sveta. Zelo se je zanimal za staro zgodovino tega področja, zanimal se je tudi za tragično povojno zgodovino v času komunistične oblasti, o vsem tem je tudi veliko vpraševal.

Je zaznal prisotnost komunističnega režima? V svojih dnevnikih namreč močno odklanja diktature...

Komunističnega režima tedaj že ni bilo več, bila je že svobodna Slovenija.

V njegovem dnevniku smo vsekakor brali tudi nekaj izredno lepih spominov na bivanje v Sloveniji. Izredno lepe ocene slovenske zemlje in ljudi. Je bil to zgovoren človek, se je dalo z njim pogovarjati, ali pa je bil bolj rezerviran?

V osnovi je bil do svojih pogovornih partnerjev zelo rezerviran, a tam, kjer je vzpostavil posebne stike, se je tudi zelo odprl in se je bilo mogoče z njim pogovarjati. Tudi v zelo humorističnem duhu.

Je torej imel smisel tudi za humor?

Da, vsekakor.

Je kaj dosti govoril o svoji literaturi?

Bolj sva se pogovarjala o zgodovini naše Cerkve, ob čemer je izražal tudi svoja obžalovanja zaradi dogodkov po vatikanskem koncilu, vendar je bil prepričan, da je Cerkev v osnovi tako močna v svoji veri, da lahko preživi vse različne epohe.

Je imel v svoji veri kakšne probleme z dogmatiko, se pravi z verskimi resnicami?

Ne.

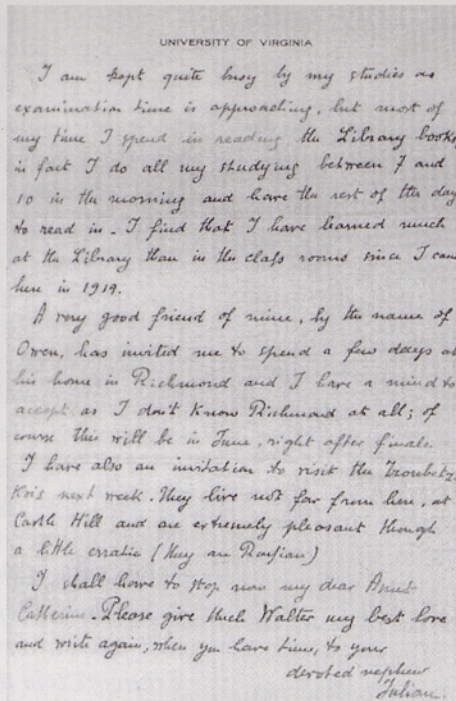
Je torej v celoti sprejemal katoliški credo brez vsake rezerve?

Tako je, brez vseh rezerv...

Je bil tudi osebno pobožen?

Bil je zelo globoko, globoko veren človek. Veliko je bral Sveto pismo...

Menda ga je prebiral v več jezikih, tudi v hebrejščini?

Greenovo pismo kot univerzitetni študent.

Tako je, tudi v hebrejščini. Vsak dan je posvetil določen čas svoji duhovnosti in je prisostvoval božji službi, kjer se je poglobil v globoko ekstazo.

Je tedaj živel s svojo sestro Ano?

Ne, ta je bila v tem času že mrtva. Imel je gospodinjstvo strežnico.

Ste poznali tudi njegovega sina?

To je bil njegov posvojenec.

In ta je menda ponudil mestu Celovcu zapuščino svojega očeta?

V devetdesetih letih se je hotel Julien Green preseliti na Koroško. To deželo je zelo vzljubil, posebej je tudi cenil njeno religioznost, pa tudi to,

da je tu mogoče iti po mestu, ne da bi se moral bati, da se ti bo kaj zgodilo. Žal potem do tega ni prišlo. Hotel je najprej izročiti svojo zapuščino Cerкви, do česar prav tako ni prišlo, nato pa mestu Celovcu. Trudil sem se v raznih pogovorih, da bi to zapuščino sprejeli, vendar za to ni bilo pravega posluha. Izražali so dvome, da bi ljudje ne razumeli politične odločitve za investicijo v prostore, kjer bi namestili to zapuščino. Pri tem pa se je izkazalo, da je samo cena rokopisa knjige Leviatan v Ameriki dosegla še nekajkratno vrednost tega, kar je zahteval Greenov sin od Celovca.

Menda bi Celovec lahko dobil celotno zapuščino za 15 milijonov šilingov...

Trenutno je zapuščina v Švici, kjer čaka na ugodnejšega ponudnika.

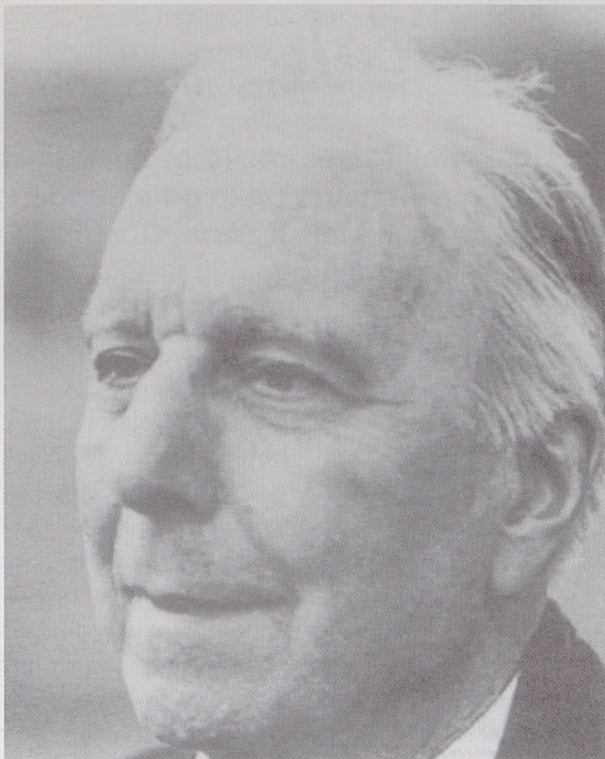
Bili ste vnet bralec Greenovih del.

Nisem prebral celotnega opusa, a dnevnik sem prebral skoraj v celoti, kolikor je pač objavljenih. Kakšna tretjina namreč še ni objavljena.

Kakšen vtis ste imeli o njegovih romanih?

Romani so nekaj izrednega, so deloma razumljivi, ker podajajo, predstavljajo probleme človeškega življenja, njegov smisel, pa tudi njegove absurdnosti in se vendarle pozitivno iztečejo.

Green ni hotel biti katoliški pisatelj, pač pa katoliški vernik...

Julien Green.

Bil je zelo globok katoličan, kar dvakrat se je spreobrnul h katolištvu, prvokrat nekoliko manj intenzivno.

Se vam je zdelo, da je ostalo v njem tudi kaj protestantske usedline?

Ne, zdi se mi, da ne.

Romanov torej niste prebrali vseh?

Ne, žal toliko časa nisem imel.

Kaj vas je bolj privlačevalo: romani ali dnevniki?

Dnevniki so bili zame seveda bolj zanimivi, saj vsebujejo tudi osebno zgodbo avtorjevega krščanstva. So tudi bolj zgoščeni in natančni kakor pa romaneskna besedila. V njih posreduje tudi neverjetno veliko znanja.

V celoti imate torej na to srečanje z njim zelo lep spomin?

Zelo vesel, zelo srečen sem, da sem smel spoznati Julienu Greena. Zanimivo je, da mi je že na samem začetku posvetil veliko časa za pogovor, krepko čez polnoč...

Gospod Mairitsch, tudi v imenu bralcev MLADIKE hvala za vašo ljubeznivost in za vaše odgovore.

Alojz Rebula

Utrinki iz prvega poglavja njegovega dnevnika "L'Expatrié"

Mi vsi smo izseljenci, vsi smo obsojenci na smrt... Nekega dne je pač treba odpluti iz vajenega pristana na temačno morje, kot to določi usoda; za vedno zapustiti svojo obalo ter se zasidrati drugje, na drugih obrežjih, po tavanjih skozi tuja mesta, ter si nanovo urediti življenje – podobno kot ruski izseljenci 1920 ali pa kot moji predniki, ki so zapustili Savannah 1893 – in kot še toliko drugih. In nekega dne se pojavi poslednja obala s svojim skrivnostnim ciljem. Zemsko popotovanje se izteče, senca na steni se zabriše. Mi vsi pa vemo, da je nekje paradiž, kjer se bodo vsa naša tavanja končala za večne čase.

* * *

*Prihodnost se nam razstira nad poljano materializma. Vse bolj v ugrezanje vodijo iznajdbe, med njimi televizija. Kje so temeljna vprašanja: **zakaj** smo na svetu, **kdo** sploh smo, **kam** vodi naša pot? Kje je vse tisto, o čemer nam šepeta zvezdnato nebo s svojim vabilom na pot skozi prostranosti, kjer smo malodane **nič**, pa se tam vendarle čudežno povežejo utrinki kake naše misli?*

Mladi podzavestno čutijo, da je njihovo življenje povezano s temi bistvenimi zadevami in da vsa druga hrupna besedičenja niso nič drugega kot le prazne marnje. Mladi čutijo potrebo po verovanju in po bratstvu. Človek vendar ni samotar, človek je solidaren sopotnik.

Julien Green
(prevedel S. M.)

Ob dveh obletnicah

4. marca letos bo poteklo 25 let od smrti ustanovitelja naše revije in pobudnika katoliške prosvete na Tržaškem prof. Jožeta Peterlina. Januarja pa je poteklo točno deset let od smrti njegovega dragocenega sodelavca prof. Maksa Šaha. Obeh se na teh straneh spominjamo s člankoma, ki sta ju napisala njuna sodelavca.

Ko sem v času po drugi svetovni vojni kot mlad duhovnik - novomašnik začel delovati med tržaškimi Slovenci, sem se kmalu srečal s profesorjem Jožetom Peterlinom, ki je bil poln vneme za prosvetno-kulturno delo med slovenskimi dijaki in študenti, pa tudi med drugimi

plastmi slovenskega naroda na tem najbolj zahodnem delu narodnega ozemlja. Kar hitro sva oba uvidela, da lahko pri delu za tržaške Slovence v mnogočem sodelujeva.

Tako sva večkrat skupaj prirejala tako imenovane "Slovenske večere" v raznih krajih in na njih širila kulturne razglede in narodno zavest v krščanskem

duhu, saj je bil profesor Peterlin kot slovnik slavist velik ljubitelj slovenske besede in hkrati poglobljeno veren kristjan. Posebno lepo je bilo na velikih

prireditvah na Repentabru, kjer sem včasih bral tudi svoje pesmi, večkrat pa občudoval mogočne igre (npr. Slehernik), ki jih je on postavil na oder. Zelo obiskani so bili kulturni večeri na Proseku, v Mačkoljah, v Bazovici in tudi v samem središču Trsta.

Pogosto sem tudi sodeloval na društvenih sestankih dijakov in študentov ter pozneje pri Društvu slovenskih izobražencev, kjer sem bil duhovni asistent. Zelo dobro so zaživele mesečne duhovne obnove s predavanji in pogovori, kar je vodilo v organiziranje študijskih dni v Dragi. Pri vsem tem delovanju je bilo čutiti močno in požrtvovalno roko profesorja Peterlina, ki je bil poln vneme in vedno novih zamisli ter pri vsem kar neutrudljiv.

V lepem spominu ohranjam letovanje s študenti v Ukvah v Kanalski dolini in na Višarjah. Kakšna sproščenost in veselje sta preplavljali mlade v družbi profesorja Peterlina, ko so skupaj načrtovali svoje delo v prihodnosti, ob lepotah narave, v srečanju s tamkajšnjimi Slovenci, se pri tem izobraževali in se

hkrati oddihovali ter si nabirali novih moči.

S profesorjem Peterlinom sem veliko sodeloval tudi pri urejanju in izdajanju revij, zlasti Mladike, knjig in koledarjev. O naši vseslovenski zavesti so pričala naša posvetovanja s predstavniki goriških in koroških Slovencev, posebej mladih, ter medse-

bojna obiskovanja, v kar je bila vsaj deloma vključena tudi Beneška Slovenija.

Vsekakor je bil profesor Jože Peterlin izredno zaveden Slove-

nec in kristjan, kar je odsevalo iz vsega njegovega mnogostranskega delovanja, na slovenskih šolah, na radiu, kjer je vodil Radijski oder, na kar nešteti prireditvah, v slovenskem tisku, pa tudi iz njegovega družabnega življenja. S prijatelji se je rad poveselil. Večkrat smo skupaj popili kakšno kupico domačega vina, zlasti pri Štokovih na Dlanji vasi pri Kontovelu, in skupaj zapeli.

Lik profesorja Jožeta Peterlina ostaja živ ne le med njegovimi najbližjimi, ki nadaljujejo njegovo delo, temveč med vsemi zamejskimi Slovenci. Dokler bomo imeli v našem zamejstvu takšne ljudi, bo tudi tu ostal slovenski živelj živ in zdrav, poln veselja in življenjskih moči.

Stanko Janežič

Srečanja s profesorjem Jožetom Peterlinom

Zapustil nas je sredi januarja 1991. Komaj verjamemo, da je minilo že deset let od tistega slovesa. Pa ne zato, ker čas tako hitro teče, ampak zato, ker je spomin nanj še tako živ, da ga neštetokrat vključujemo v prijateljske pogovore. In neredko se zgodi, da kdo reče: o tem bi še največ znal povedati naš Šah, kar telefoniral bi mu, kot sem mu že neštetokrat, in je vselej imel odgovore takorekoč za vse.

Profesor Maks Šah, rojen v Celju 1912, je prišel v Trst leta 1948. Za seboj je imel opravljene študije na univerzah v Ljubljani in Bologni; njegova stroka sta bila zemljepis in zgodovina. Za seboj pa je imel tudi usodni medvojni čas in leto 1945, ko je mnogo Slovencev moralo zapustiti domovino.

V Trstu se je takoj vključil v gradnjo slovenskega šolstva. Poučeval je na raznih šolah, nazadnje je bil ravnatelj trgovskega zavoda Žiga Zois. Ob poučevanju je pisal učbenike, predvsem pa je ogromno energij posvetil sindikalno-pravnim prizadevanjem, ko je šlo za obstanek in utrjevanje naših šol najprej pod Zavezniki in še zlasti kasneje pod novo italijansko upravo. Svoje znanje in izkustva je potem objavljal v raznih publikacijah, vrsto let še posebej v naši Mladiki: vestno in natančno, da so njegovi članki še do danes dragocen vir pri raziskovanju povojnega šolstva v zamejstvu.

Mimo tega prvenstvenega poslanstva pa je bil Maks Šah ves predan delu za prosvetno in narod-

nostno poživljanje na teh tleh. Bil je v prvih vrstah, ko je bil rojstni čas Slovenske prosvete (prvi sestanki so bili kar na njegovem domu), taborov na Repentabru, slovenskih večerov po tržaških vaseh in v samem mestu - bil je med tistimi, ki so za vodila imeli narodno zvestobo, krščanske vrednote ter vero v svobodo in demokracijo.

“Profesor Šah je človek, ki nima sovražnikov”. Ta oznaka, izrečena pred več kot štirimi desetletji, se mi še danes zdi zadeta. Vsakdo je vedel za Maksove ideale in opredelitve, vsakdo pa je tudi vedel, da ima opraviti z ljubeznivim človekom, ki rad poda prijateljsko

roko in bližnjika sprejme kot človeka. Imel je odprto, simpatično temperamenten značaj, da je bil splošno priljubljen. Spoštoval je in bil spoštovan. Ogromno je vedel in znal, svoje pripovedi pa je znal tako sočno zaokrožiti, da je ob živem zanimanju nastajalo tudi sproščeno veselje.

V tistih pripovedih je zaživela ljubljena Slovenija v vsem sijaju pokrajinskih lepot, v blesku dragocene preteklosti, v bogastvu šeg in navad in

spoštovanja vrednih prednikov. Geograf in zgodovinar je ob vsej strokovnosti imel v sebi še najprej ljubezen do tistih dragih in lepih stvari. In z enakim žarom je dojemal primorske kraje, ki so mu bili naravni podaljšek domovine.

Pred desetimi leti je odšel. Pa je še vedno nepozabljen med nami.

Saša Martelanc

Prijatelj Maks Šah

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete
razpisujeta

XXVII. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanje traja do konca leta 2001. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta. Udeležijo se ga lahko amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3; tel. 040-370846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85; tel. 0481-538128.

Slovenski filozof dr. Ivan Urbančič je vidna osebnost v skupini intelektualcev, ki so idejno spejljali Slovenijo iz diktature v demokracijo in v samostojnost. Ob njegovi sedemdesetletnici smo brali pogovor z njim v mesečniku AMPAK in v reviji APOKALIPSA 39/40/41, za katero sta intervju

pripravila Miklavž Ocepek in Primož Repar. Iz tega intervjuja ponatiskujemo vprašanje in odgovor, ki sta še kako zanimiva in aktualna za naš prostor.

Vprašanje: Mislim, da je kljub vsej puhlosti v Sloveniji dovolj izivov za filozofiranje, za nadaljevanje filozofije. Zanima me, kako vi, ki ste veliko prevajali, vidite razmerje med slovenskim jezikom in filozofijo? Koliko naš jezik ponuja možnosti nekega filozofiranja, ali se moramo tudi tu vedno opirati na druge jezike, posnemati pri njih, kje je tukaj možnost inovativnosti?

Urbančič: To je zelo dobro vprašanje. Sam sem veliko preučeval zgodovino slovenske filozofije, o čemer sem napisal tudi knjigo. Naši filozofi, naj posebej omenimo Vebra in Ušeničnika, so ob svojem času brez dvoma razvili filozofsko razsežnost slovenščine. Moja osebna izkušnja je pri tem takale: čim bolj pristno mislim filozofsko zadevo, toliko bolj sem izključno zavezan slovenskemu jeziku in toliko bolj izkušam neverjetne možnosti, ki jih slovenska beseda hrani za filozofsko mišljenje, če namreč enkrat zmoremo prisluhniti temu, kaj slovenska beseda pove. Moja izkušnja je, da je v slovenskih besedah zelo velika možnost filozofskega mišljenja. Seveda te to dejstvo omejuje na majhen slovenski kulturni prostor. Iz poslušnosti bistvu slovenske besede izrečena misel pa tudi ni ustrezno prevedljiva v drugi jezik. To velja seveda tudi za prevod miselnega ali pesniškega besedila v

slovenščino. V prevodu ni več ista "duša". Skratka: mislim iz bistva slovenskega jezika. In toliko je tedaj moja misel doma samo tukaj. Mene ni v Nemčiji, mene ni v Franciji ali Angliji, zato mi iz same zadeve mišljenja ne prihaja spodbuda, da bi se prevajal v drug jezik. Tu ne gre le za slovensko majhnost, ne gre za slovensko samozadostnost oziroma za samozaprto v svoj krog. Nasprotno, v svojem mišljenju sem vseskozi zavezan zadevi velikega filozofskega izročila od antične Grčije do danes. Ampak to zadevo poskušam misliti iz bistva svojega jezika, in samo tako je živa. Nenehno študiram besedila velikega izročila evropske filozofije, vendar mi zadeva filozofije zares zaživi šele, ko jo pre-mislim in izpovem v slovenščini, torej iz poslušnosti bistvu slovenske besede. To pa ni zgolj prevod kakega besedila, ampak je prenos same zadeve mišljenja, kar je šele bistvo živega izročila kot bistvene podlage duhovne kulture. Vendar tega ne delam zaradi "kulture", ampak zato, ker je zadevi mišljenja sami lastna tiha živost, ki zahteva, da je ne umeriš v zgolj predmet umevanja. Prišel sem skratka do tega, da se mi skupaj s filozofskim mišljenjem dogaja neka globlja izkušnja s slovenskim jezikom, mimo katere ne morem. Zame pristne filozofske misli ni, če ne prihaja obenem iz neke poslušnosti bistvu besede,

ki je zame pač slovenska. Zato menim, da gre za deficit mišljenja, če se jezik jemlje bodisi kot element slovenske nacionalne identitete ali pa kot razpoložljivo sredstvo informacije in komunikacije - torej proizvodnje kot prakse znanosti. V tem se skriva

Iz bistva svojega jezika

namreč že zamenljivost jezika. Simptomi take pozebe bistva jezika so zelo številni, npr. predlog, da bi slovenskim študentom filozofije predavali analitično filozofijo kar v angleščini ipd.; to da potekajo "slovenski" kongresi za estetiko in "slovenski" filozofski simpoziji (avgusta 2000 v Celju) v tujih jezikih; da srečanja znanstvenikov na Slovenskem prav tako potekajo v tujih jezikih; da bi naj rezultate "slovenskih" znanstvenih raziskav pisali kar v tujih jezikih itd. S tem prehajamo nazaj na tisto točko sredi prejšnjega stoletja, ko smo Slovenci iz nemškega kroga začeli razvijati svoj intelektualni jezik, le da ga zdaj opuščamo.

Vinko Beličič

Sneg

*Kam odhaja, kam vzdihuje
v tej smrtnotih noči vlak
po snegu ko iz srebrovine?
Čez gmajno zginja, potihuje
... in moj zamišljeni korak
oživlja mili obraz davnine.*

*Vse, vse, vse je drugače,
le cer na suhe liste kot nekaj
lovi zmrzlinke iz molka te noči
in sneg mi pod stopinjami zveni domače.
Tema prižiga v srcu en sam smehljaj
in povezuje vse poti.*

Pesem iz leta 1966 je bila prvič objavljena naslednje leto v pesniški zbirki Gmajna, ki vključuje pesmi od leta 1949 dalje, ko mu je kraška gmajna postala nadomestilo in tolažbo za izgubljeno Belo krajino.

Doživetje sneženja ob vsakdanjem sprehodu v naravo je Vinko Beličič pesniško upodobil v prispodobah samote, opustelosti in žalosti. Zvok, ki trga zimsko tišino, je hrup vlaka, nenehno premikajočega se življenja. Okolje je kot nalašč za spomin na nekdanje dni, primerja ga s sodobnostjo: "... vse, vse je drugače".

Narava pa se kljub temu ni spremenila: na domačnost kaže cer, vrsta hrasta z listi, ki dolgo ne odpadejo - tak je, kot doma in tudi sneg zveni domače.

Pod belim plaščem in v nastopajočem mraku se nevidni svet približuje izgubljenemu domačemu.

Razmerje med našim izvornim koščkom narave - gmajno in pesnikom pa se še nadaljuje v vsakdanjih sprehodih, o katerih sam pravi v radijskem intervjuju:

"...videli me boste vsak popoldan kje na gmajni, ki se širi med Opčinami, Briščki, Repentabrom in

cesto v Fernetiče. Kdaj, da vsemu ubežim, moram enostavno iti gledat oblake. Pozimi ali ob dežju hodim; ob ugodnem vremenu pa se usedem in naslonjen na skalo berem - uro, dve, tudi več - ali kaj pišem na kolenih, nemalokrat osnutek pisma komu dragemu v daljnem svetu, kdaj tudi dnevnik. Tako se nadiham in prezračim, uredita se mi glava in srce po vsem, kar je razmajani in vrtoglavi svet nabutal vanju - in ko se vrnem veder domov, nikogar ne dušim z živčnostjo."

Gmajna mu je torej kraj sprostitve in razvedrila pa tudi spomina in primerjave.

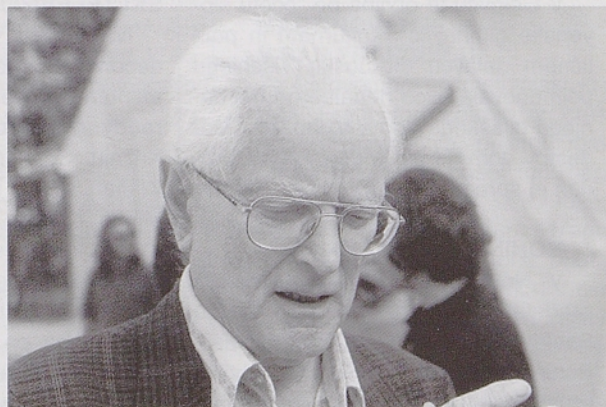
Septembra leta 1966 so se v Dragi pri Bazovici začeli študijski dnevi Društva slovenskih izobražencev, poimenovani po svojem rojstnem kraju. Pesnik je o njihovi vsebini in sporočilu zelo kratek. Veselita ga srečanje z dolgo pogrešanimi znanci in živahno kulturno snovanje Slovencev tostran meje. V svojem dnevniku pa piše o Dragi sila skromno in jedrnat, tu pa tam beleži le kako opazko. Še vedno je zanj tisti kilometer od meje pot, dolga več svetlobnih let.

Nič čudnega, če ga tako zazrtega v lastno doživljanje sami nastopi izobražencev ne pritegnejo.

Pesem Sneg izraža prav to: ponovni povratek v edini svet, ki mu je domač - svet razmišljanja o lastni usodi in izgubljenem.

Za pesem iz dveh sekstin z zaporedno rimo je značilen kontrahirani verz, ki se najbolj približuje pesnikovemu čutenju.

Ester Sferco

Vinko Beličič (foto P. Cvelbar)

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev

Kulturna sezona Društva slovenskih izobražencev je v zimskih mesecih na višku. Zadnji večer v lanskem letu je bil 18. decembra, ko je bil gost društva astrofizik dr. Vladimir Čadež, ki je govoril o pojavih na Soncu in njihovih vplivih na zemeljsko okolje ter medplanetni prostor. Po premoru zaradi božičnih praznikov so se ponedeljkovi kulturni večeri obnovili v ponedeljek, 8. januarja, ko je dr. Paolo Petronio predaval o skladatelju Lucijanu Mariji Škerjancu ob njegvi stoletnici rojstva. Naslednji ponedeljek, 15. januarja, so v Peterlinovi dvorani predstavili novo knjigo založbe Mladika, ki jo je napisala Evelina Umek, ilustrirala pa Živa Pahor.

Knjigo "Sprehod z baronom in drugimi imenitnimi Slovenci" je predstavila prof. Diomira Bajc. V ponedeljek, 22. januarja, so v društvu ob sodelovanju Knjižnice Dušana Černeta predstavili knjigo o tržaškem politiku Ivanu Mariji Čoku. O njegovem liku in delu so govorili Gorazd Bajc, Aleksij Kalc in Karlo Kocjančič. Pogovor, ki ga je vodil Ivo Jevnikar, so organizirali ob izidu knjige Gorazda Bajca "Zapletena razmerja". Zadnji ponedeljek v januarju je bil posvečen občnemu zboru Društva slovenskih izobražencev. Poleg tega je tekel pogovor tudi o predlogih za letošnjo nadaljnjo kulturno sezono in za Drago 2001.

Dr. Vladimir Čadež v Društvu slovenskih izobražencev (levo) in predstavitev knjige *Sprehod z baronom* (desno).

ULICA DR. JOŠKA TISCHLERJA

V Celovcu je občina po "očetu slovenske gimnazije", kulturnem in političnem delavcu dr. Jošku Tischlerju poimenovala ulico nedaleč od nekdanjega dijaškega doma Mohorjeve Modestov dom, ki pa je bil medtem prodan in spremenjen v dom za ostarele.

BOHINJSKA ŽELEZNICA

V Novi Gorici so 19. decembra predstavili slovenski prevod knjige Paola Petronia iz Trsta *Transalpina - Bohinjska železnica*, ki je v italijanščini izšla leta 1997. Prevod so založile Slovenske železnice.

DOKUMENTARCI NA SLOVENSKE TELEVIZIJI V TRSTU

Na sedežu RAI v Trstu so 28. decembra predstavili enurni dokumentarec slovenskih televizijskih sporedov o primorskem pilotu Josipu Križaju. Scenarij je pripravil časnika Walter Škerk, režijo pa je podpisala Mirjam Koren.

Že oktobra je bil na sporedu dokumentarec *Žive Pahor* o povojnih tržaških otroških kolonijah v Sloveniji.

Januarja pa je prišel na vrsto še portret pisatelja Borisa Pahorja, ki ga je pripravila Tatjana Rojc pod naslovom *Boris Pahor* - pisatelj onkraj senc.

LOJOLKI IZ ZAMEJSTVA

V ljubljanski stolnici je 1. januarja izreklo redovne zaobljube pet članic Skupnosti Loyola, med njimi dve iz zamejstva: Marija Humar iz Števerjana in Suzi Ferfolja iz Doberdoba. Obe sta zadnja leta delali oz. študirali na Poljskem.

RECEPTI SONJE MARAŽ

Založba Edizioni della Laguna je izdala knjigo receptov *I dolci di Sonja* da San Floriano del Collio, ki sta jo podpisali Sonja Maria Marassi Bednarich in hčerka Irena Bednarich. Predstavitev je bila 8. decembra na goriškem gradu.

KLAVDIJ PALČIČ 60-LETNIK

Tržaški slikar Klavdij Palčič je 5. avgusta lani praznoval 60-letnico. Ob življenjskem jubileju in 40-letnici ustvarjanja so mu decembra postavili razstavo *Zaznamovani koraki*, in sicer sočasno na dveh mestih: v Kulturnem domu v Gorici in galeriji Artes v Novi Gorici.

Palčič je tudi izdelal grafiko, ki jo decembra vsako leto razdeli svojim članom Združenje tržaških kronistov.

KOBAL V TRSTU

Boris Kobal se je vrnil na oder Slovenskega stalnega gledališča kot avtor in protagonist kabareta *Allegro...* ma ne preveč. Za glasbo je poskrbel Miran Košuta, ki jo je tudi izvajal skupno k Markom Ferijem in Aleksandrom Ipravcem. Nastopal je še mali Niko Sosič. Premiera je bila 22. decembra.

LUČ MIRU

"Betlehemska luč miru" so člani vseh tržaških skavtskih organizacij pred božičem z Dunaja prinesli v Trst, od koder so jo nato ponesli v 102 mesti po Italiji. Vse od začetka, leta 1994, so med prireditelji slovenski skavti in skavtinja, ki tudi sooblikujejo dvojezično mašo ob sprejemu svetilke pri Novem sv. Antonu. Tudi letos jo je daroval tržaški škof msgr. Ravignani.

Ta pobuda zadnja leta teče tudi po vsej Sloveniji, zanjo pa skrbijo skavti in taborniki.

POKLON NARODNIM BORCEM

Med obiskom v Trstu 15. decembra je ministrica za enake možnosti Katia Bellillo, ki pripada Stranki italijanskih komunistov, kot doslej najvišji predstavnik italijanskih oblasti obiskala spomenik na bazovski gmajni in opensko strelišče ter se tako poklonila slovenskim žrtvam I. in II. tržaškega procesa ter ustreljenim talcem. Obiskala je tudi Rižarno.

ŠE ENKRAT O SV. KRIŽU

Župnija Sv. Križ pri Trstu je na 63 straneh velikega formata s številnimi barvnimi in črno-belimi slikami po nekaj mesecih izdala novo publikacijo, *Dodatek h knjigi Ob 150-letnici župnije, 1847-1997*. Župnik Jože Kunčič je s sodelavci zbral še veliko zanimivega dokumentarnega, statističnega in biografskega gradiva.

DR. DRAGO LEGIŠA 75-LETNIK

Časnikar in politični delavec iz Devina dr. Drago Legiša je 17. decembra praznoval 75-letnico. Jubilant, ki je vseskozi dejaven v Slovenski skupnosti (prej pa v njenih predhodnicah), je bil dolgo občinski svetovalec in župan v Devinu-Nabrežini, a tudi tržaški pokrajinski svetovalec in odbornik. Od leta 1954 do 1995 je bil odgovorni urednik *Novega lista*, od njegove združitve s *Katoliškim glasom* pa je odgovorni urednik *Novega glasa*. V službi je bil prej kot šolnik, v letih 1973-90 pa kot član časnikarskega uredništva *Radia Trst A*, ki ga je od leta 1983 tudi vodil. Več let je bil tudi član vsedravnega sveta italijanske časnikarske zbornice.

POLJA SMRTI V GORENJI TREBUŠI

Pod tem naslovom je dr. Tine Velikonja v 39. številki revije *Zaveza* (december 2000) predstavil več pričevanj in svoje raziskovanje neoznačenih grobov žrtev Pokrajinske komisije VOS za Primorsko in Odseka Ozne za oblast 9. korpusa okoli Gorenje Trebuše. Poleg 31 ujetih in ustreljenih domobrancev s Črnega Vrha ležijo tam številne manjše skupine in posamezniki, tudi nekateri, ki so bili omenjeni v člankih o primorskih padalcih v Mladiki.

NAROD, IDENTITETA, SPOL

Marija Jurič Pahor je pri Založništvu tržaškega tiska izdala predelano doktorsko disertacijo *Narod, identiteta, spol*. Predstavitev je bila 30. januarja na "torkovem večeru" Slovenskega kluba v Trstu. O delu so spregovorili psihoanalitik Pavel Fonda, etnosociologinja Irene Destovnik, predstavnik založbe Ace Mermolja in avtorica.

RAB - ARBE - ARBISSIMA

Po knjigi o prebivalcih Ljubljanske pokrajine, ki so jih med okupacijo obsodili na smrt ali pobili italijanski vojaki, je dr. Tone Ferenc zdaj na skoraj 500 straneh izdal knjigo *Rab - Arbe - Arbis-sima, Konfinacije, racije in internacije v Ljubljanski pokrajini 1941-1943*. Zbral je 489 italijanskih in nemških dokumentov ter podatke o 2.424 žrtvah iz Ljubljanske pokrajine in Gorskega Kotarja, ki so izgubile življenje v italijanskih taboriščih.

BOŽIČ V CLEVELANDU

Cerkveni pevski zbor od Sv. Vida v Clevelandu (ZDA) je izdal zgoščenko in kaseto z naslovom *Sveta noč*.

Božična koncerta sta bila v obeh clevelandskih župnijah, kjer je slovenstvo še najbolj živo: 29. decembra pri Mariji Vnebovzeti (cerkev so pred božičem prebarvali in ji povečali prezbiterij), 1. januarja pa pri Sv. Vidu. Že 10. decembra so pripravila skupno božičnico v Slovenskem domu na Holmes Avenue kulturna društva Korotan, Lilija, Kres in Fantje na vasi.

Na gostovanju po ZDA in Kanadi je bila tudi glasbena skupina iz Slovenije, ki so jo sestavljali sopranistka Nina Kompare, trombentač Franc Kompare, organist Dominik Krt in citrar Tomaž Plahutnik.

NADŠKOF BROLLO NASTOPI

Po 116 letih je na čelu videmske nadškofije domačin, Furlan msgr. Pietro Brollo. Službo je slovesno prevzel 7. januarja. Vernike je pozdravil tudi v furlanščini in slovenščini, ki je bila zastopana še pri mašnih berilih. Msgr. Brollo je nasledil upokojenega nadškofa msgr. Alfreda Battistija.

MARTINOVANJE V SAN FRANCISCU

Že 4. novembra so imeli rojaki, ki se v San Franciscu zbirajo v cerkvi Gospodovega rojstva, prijetno martinovanje. Mednje je prišel tudi odgovorni urednik Družine iz Ljubljane Franci Petrič, ki je med drugim blagoslovil sliko blaženega Antona Martina Slomška, delo Tomaža Perka. V cerkvi, ki služi zdaj tudi Poljakom in Hrvatom, so jo obesili ob sliki Maksimilijana Kolbeja in Alojzija Stepinca.

Župnija bo 12. januarja 2002 praznovala stoletnico.

Božični koncerti v zamejstvu

V adventnem in božičnem času ter še do konca januarja se je med Slovenci na Tržaškem, Goriškem in v videmski pokrajini zvrstilo veliko božičnih koncertov, prireditev in solskih božičnic.

V Bazovici je bila 17. decembra 10. zborovska revija, na kateri so nastopili zbori Gallus-Resonet iz Trsta pod vodstvom Janka Bana ter Lojze Bratuž iz Gorice in Tone Tomšič iz Ljubljane, oba pod vodstvom Stojana Kureta.

Na Štefanovo je bil v goriški stolnici božični koncert Združenja cerkvenih pevskih zborov iz Gorice. Posvetili so ga 50-letnici smrti msgr. Mirka Brumata. Nastopilo je 6 zborov, nagovor je imela predsednica ZCPZ prof. Lojzka Bratuž, darove pa so namenili žrtvam plazov v Logu pod Mangartom.

Osrednji koncert na Tržaškem je priredila Zveza cerkvenih pevskih zborov 14. januarja pri Sv. Justu. Prisotne je pozdravil škof msgr. Ravnani, nagovoril pa predsednik ZCPZ prof. Zorko Harej. Matejka Peterlin Maver je recitirala zamejske avtorje, peli pa so združeni zbori ZCPZ pod vodstvom Edija Raceta in mešani zbor Anton Foerster iz Ljubljane, ki ga je vodil Jože Trošt.

Niz večjih božičnih koncertov je sklenil nastop iz mednarodnega projekta Vox Magna 26. januarja v priredbi KD Primorsko iz Mačkolj v cerkvi v Bazovici. Na pobudo treh zborovodij in petih zborov z obeh strani meje je pod umetniškim vodstvom Antona Baloha kakih 160 pevk in pevcev imelo celovečerne nastope v Kopru, Piranu, Pragi in Bazovici.

Božični koncert v Bazovici – dir. Stojan Kuret (zgoraj) in pri Sv. Justu (levo)

TAIZÉJSKO SREČANJE V BARCELONI

Na 36. taizéjskem srečanju mladih v Barceloni je bilo med 80.000 udeleženci tudi kakih 2.000 Slovencev, med njimi skupina iz zamejstva. Na poti v Barcelono so se Slovenci 27. decembra zbrali v Marijinem svetišču na Vejni pri Trstu. Nagovorila sta jih koprski in tržaški škof Pirih ter Ravnani.

AKADEMIK MELIK 80-LETNIK

Dne 17. januarja je v Ljubljani praznoval 80-letnico zaslužni profesor zgodovine na Filozofski fakulteti akademik Vasilij Melik. Svoje raziskovalno delo je posvetil predvsem začetkom slovenskega narodnega gibanja in njegovemu razvoju do leta 1918.

UMRL SERGEJ KRAIGHER

Dne 16. januarja je umrl predvojni revolucionar in povojni visoki predstavnik oblasti v Sloveniji in Jugoslaviji Sergej Kraigher. Rodil se je 30. maja 1914 v Postojni. Član KPS je bil od leta 1934. Dve leti je bil zaprt v Sremski Mitrovici, od leta 1940 je živel v ilegali, med vojno pa je bil predvsem na Štajerskem. Po vojni je bil med drugim guverner Narodne banke v Beogradu in predsednik predsedstva tako Slovenije (1974-79) kot Jugoslavije (1981-82).

KOŠUTOVE BASNI

Tržaški pesnik Miroslav Košuta je pri reviji Galeb izdal otroško zbirko poezij Basni kratke sape. Knjigo je ilustriral Marjan Manček.

RAZISKOVANJE TIMAVE

Tržaški naravoslovni muzej je lani na 174 straneh v italijanščini izdal študijo o podzemskem toku Timave. Napisal jo je Mario Galli, ki predstavlja vse dosedanje raziskovanje Krasa ob Timavi, tako tudi malo znani, a veliki delež Slovencev.

DR. PLETERSKI O KOROŠKI

Zgodovinar dr. Janko Pleterski je pri Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani izdal zbirko svojih študij o koroškem vprašanju pod naslovom Avstrija in njeni Slovenci 1945-1976. Avtor je dejal, da se je za to odločil, ker je bil obupan nad dejstvom, da je problematika slovenske manjšine v Avstriji v matični Sloveniji naravnost "izpuhtela" iz zavesti in javnosti.

DAN EMIGRANTA

V Čedadu je bil 6. januarja Dan emigranta, ki velja za osrednjo kulturno-politično prireditev v Benečiji. Ob pozdravih sta nastopila dva govornika: mladi domači kulturni delavec David Clodig, ki je nato tudi vodil zbor in orkester glasbene šole iz Špetra, ter tržaški župan Riccardo Illy. Nastopila sta še Beneško gledališče, ki je v režiji Marjana Bevka predstavilo veseloigro Adriana Gariupa Mi se imamo radi, in kantavtor Rino Chinese iz Režije.

TRŠARJEV DOTIK SMRTI

Prodorni likovni kritik in zgodovinar, slikar in esejist Marijan Tršar je pri Novi reviji v knjigi Dotik smrti na 140 straneh predstavil svoje spomine in občutke ob treh strahotnih izkušnjah iz vojnih in povojnih časov: ustaški zapor v Zagrebu spomladi 1941, fašistično taborišče v Gonarsu leta 1942, vračanje domobrancev iz Koroške in komunistično pobijanje v taborišču na Teharjah poleti 1945. Bivanje v Gonarsu in tamkajšnje druženje z Balantičem, kot tudi grozote Teharij je že dokumentiral s svojimi risbami. Po skoraj 60 letih je zdaj kot pričevalec nastopil tudi z izrednimi zapisi.

TRINKOV KOLEDAR

Kulturno društvo Ivan Trinko iz Čedadu je na kar 297 straneh izdalo bogat Trinkov koledar za leto 2001, ki so ga uredili Živa Gruden, Marino Vertovec, Jole Namor in Lucia Trusgnach. Poleg aktualnih, zgodovinskih in literarnih prispevkov je v njem dragocena vsakoletna bibliografija v zvezi s Slovenci iz videmske pokrajine, ki jo pripravlja Ksenija Majovski iz Narodne in študijske knjižnice v Trstu.

**RAOUL PUPO
O ZGODOVINI OB MEJI**

Tržaški zgodovinar, nekdanji pokrajinski tajnik Krščanske demokracije, član mešanih slovensko-italijanske in hrvaško-italijanske zgodovinske komisije Raoul Pupo, ki predava sodobno zgodovino na fakulteti za politične vede v Trstu, je pri videmski založbi Del Bianco izdal knjigo Guerra e dopoguerra al confine orientale d'Italia (1938-1956). Posvečena je našim obmejnim krajem v letih 1938-56 z dodatkom za najsodobnejše dogajanje v Trstu po Osimu.

WEB BANKING

Tržaški strokovnjak za računalništvo Miran Pečenik je v zbirki Diritto & Informatica pri založbi Simone v Neaplju izdal knjigo o italijanskih bankah v internetu Web Banking - Indagine alla scoperta delle banche italiane in rete.

A. ROJC NA ZGOŠČENKI

Tržaški pianist in pedagog prof. Aleksander Rojc je za založbo EBS Classic posnel novo zgoščenko klavirskih skladb. Zastopani so Satie, Berners, Cage in Meola.

JOHN EARLE 80-LETNIK

Angleški časnikar John Earle, ki kot še vedno delaven upokojenec živi v Trstu, mestu svoje nedavno preminule žene, je 30. januarja praznoval 80-letnico. V Mladiki ga poznamo zaradi njegovega zanimanja za "primorske padalce" in kot prireditelja komemoracij v Škrbini. Pred ustalitevjo v Trstu pa je delal pri dnevniku Times in agenciji Reuters, med drugim kot dopisnik iz Beograda in potem iz Rima, kjer je bil tudi predsednik združenja tujih dopisnikov v Italiji. Potem ko je leta 1999 izdal svoje spomine na čas, ko je med vojno delal kot častnik SOE v Jugoslaviji (Mission Demagogue), končuje zdaj knjigo v angleščini o britanskih zveznih oficirjih pri partizanskem 9. korpusu na Primorskem in o usodi primorskih padalcev.

RDEČI KRIŽ MED VOJNO

Na sedežu Rdečega križa Slovenije so 30. januarja predstavili novo knjigo Vere Hutar Slovenski Rdeči križ (od septembra 1943 do septembra 1944). Gre za prvi širši prikaz delovanja Slovenskega Rdečega križa v korist taboriščnikov, izseljencev in zapornikov po razpadu Italije in pred pozaptjem skoraj vseh sodelavcev, ki so jih sumili sodelovanja s partizani oz. z angleško obveščevalno službo. Predsednik Oton Fettich in tajnik Jože Skalar sta umrla v Dachauu.

SREČANJE V KOBARIDU

V Kobaridu je bilo 20. januarja že 31. novoletno srečanje Slovencev videmske pokrajine in Posočja. Osrednji poseg je na srečanju imel predsednik slovenskega parlamenta Borut Pahor, med udeleženci pa so bili številni javni uravnitelji, duhovniki, politični, kulturni in drugi javni delavci z obeh strani meje.

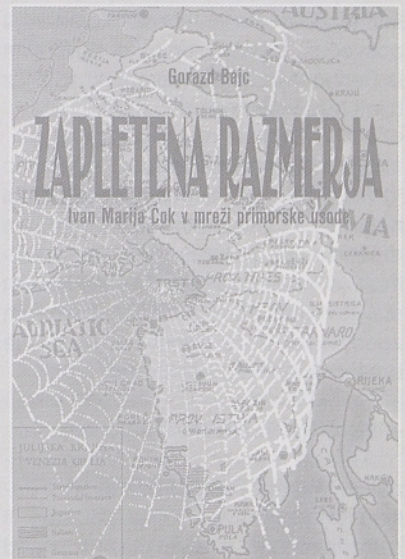
450 LET PREVODOV

Pesnik, knjižničar in bibliograf Marijan Breclj iz Nove Gorice je izdal knjigo Štiri stoletja in pol prevajanja italijanskih del v slovenščino - 1555-2000. Popisal je 1662 prevodov, ki so izšli v knjižni obliki. Gre za dela 640 italijanskih piscev, ki jih je prevedlo kakih 450 prevajalcev. Kot prvi nastopa Trubar, ki je prevedel in izdal knjižico škofa Vergerija.

Predstavitve študije o Čoku

Knjigo 28-letnega tržaškega zgodovinarja Gorazda Bajca Zapletena razmerja: Ivan Marija Čok v mreži primorske usode, ki jo je novembra izdalo v Kopru Društvo TIGR Primorske, so "krstili" 12. januarja v Čokovi rojstni vasi, v Lonjerju pri Trstu. Na večeru, ki ga je uvedla predsednica Kulturnega društva Lonjer-Katinara Jana Pečar, so spregovorili predstavnik Društva TIGR Karlo Kocjančič, zgodovinarja Aleksej Kalc in Jože Pirjevec ter avtor.

Na naslednji predstavitvi, v Društvu slovenskih izobražencev, je dobila splošno podporo zamisel Društva TIGR, da se na rojstni hiši Čokovih ("Županovih") v Lonjerju postavi spominska plošča.

FRANC POHAJAČ 60-LETNIK

Župnik na Opčinah, kulturni delavec in pevodnja, salezijanec Franc Pohajač je 4. februarja praznoval 60-letnico. Rodil se je v Celju, že 31 let pa dela na Opčinah v dušnem pastirstvu in v Marijanišču z mladino ter pevskimi skupinami.

MAGDALENA TOVORNIK V ZAMEJSTVU

Nova državna sekretarka na zunanjem ministrstvu in vodja Urada Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu Magdalena Tovornik je bila 16. januarja na obisku med Slovenci v Trstu, naslednjega dne pa v Benečiji in Režiji.

BENEŠKI KOLENDAR

Zadruga Dom iz Čedadada je decembra izdala tradicionalni stenski Beneški kalendar 2001. Besedilo je prispeval župnik Emil Cenčič, za grafiko je poskrbel Pavel Gorjup, za fotokompozicijo Tanja Hrast. Kalendar je posvečen rajnim vidnim duhovnikom iz Benečije oz. duhovnikom, ki so bili z njimi tesno povezani.

STO LET PRAPORA

Na Padričah je KD Slovan sredi decembra praznovalo 100-letnico društvenega prapora. Ob tej priložnosti je imelo dve prireditvi, na katerih sta govorila časnikar Vojmir Tavčar in zgodovinar Jože Pirjevec, izdalo je brošuro in razvilo nov prapor.

KNJIGA O KAVI

Tržaški trgovec s kavo Vinko Sandal in fotograf Fulvio Eccardi sta v italijansčini pripravila knjigo o kavi *Il caffè, territorio e diversità*, ki je sad šestletnih potovanj in raziskav.

PREGANJANJE NA UNIVERZI

Ljubljanska univerza je že oktobra izdala izsledke dveh komisij, ki sta raziskali povojno politično preganjanje univerzitetnih delavcev. V letih 1945-78 je bilo na primer odstranjenih z univerze 73 učiteljev.

NOVOLETNO SREČANJE SSK

Slovenska skupnost se je za že tradicionalno novoletno srečanje svojih predstavnikov, zastopnikov političnega, družbenega, gospodarskega in kulturnega življenja naše narodnostne skupnosti in predstavnikov oblasti z obeh strani meje 19. januarja vrnila v Gradnikovo klet na Plešivem pri Krminu. Prisotne je pozdravil deželni predsednik SSK Bernard Špacapan, politični govor je imel deželni tajnik Andrej Berdon, nastopili pa so še slovenski zunanji minister Dimitrij Rupel, predsednik goriške pokrajine Giorgio Brandolin in goriški deželni svetovalec Franco Brussa. Pela je moška pevka skupina pod vodstvom Bogdana Kralja.

ŠOLSKE TEČAJI V ARGENTINI

V Buenos Airesu je bila 18. novembra zaključna prireditev Slovenskega srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka. Petošolci so pripravili svoj almanah, na sporedu je bil kulturni program, na ogled pa razstava.

V 40 letih je imel tečaj 1200 vpisanih, izmed katerih ga je 950 dokončalo. Brezplačno je doslej predavalo 90 profesorjev. Med tečajniki pa je nastalo tudi 160 zakonov...

Ob koncu šolskega leta je bil 28. oktobra skupni izlet vseh slovenskih sobotnih osnovnih šol. Udeležilo se ga je 386 otrok in 58 spremljevalcev.

Dne 5. novembra pa je bil skupni Mladinski dan v San Justu z izborom točk, ki so se zvrstile na mladinskih dnevih v San Martinu, Carapachayu, na Pristavi, v Ramos Mejiji, San Justu in Lanusu.

ŠOLNIKI JUŽNE POLOBLE

Po 12-dnevnem seminarju, številnih srečanjih in obiskih se je 22. januarja v Ljubljani iztek seminar za učitelje slovenskega jezika in kulture v Argentini, Urugvaju in Avstraliji. Zbralo se jih je 22. Med drugim so se udeležili slovesnosti in družabnosti Slovenija Party v Trstu.

WWW.TEDEN.IT

Tržaški škofov vikar za Slovence msgr. Franc Vončina s sodelavci skrbi za "Oglasno desko slovenskih vernikov na Tržaškem" na internetu. V svetovni mreži jo najdemo na naslovu: www.teden.it.

TJA IN NAZAJ

V Društvu slovenskih pisateljev v Ljubljani so 21. decembra predstavili dvojezično pesniško antologijo *Tja in nazaj* - *Andata e ritorno*, ki jo je izdalo Združenje književnikov Primorske pri založbi Žbrinca v Sežani. Urednica Jolka Milič je tudi prevedla večino pesmi 31 primorskih ustvarjalcev z obeh strani meje, ki jih ta prva knjiga predstavlja na skoraj 400 straneh. Sledil bo namreč še en podoben zvezek. Na predstavitvi so spregovorili sedanji in prejšnji predsednik Združenja Jurij Paljk in Marjan Tomšič, za založbo pa David Terčon.

14. ZVEZEK ENCIKLOPEDIJE BREZ A. URŠIČA

Enciklopedija Slovenije je decembra dosegla 14. zvezek, ki obsega 937 gesel od začetnice U do We. Letos bo sledil zadnji redni zvezek, medtem ko bo leta 2002 izšel še 16. zvezek z dodatki in kazali. Tudi 14. zvezek, ki je izšel v 15.000 izvodih, je uredila Alenka Dermastia, medtem ko sta glavni in odgovorni urednik projekta Dušan Voglar in Martin Ivanič.

V bogastvu podatkov je glede zamejstva opazna vrzel, saj nima gesla politik in časnikar Andrej (Slavko) Uršič, soustanovitelj Slovenske demokratske zveze, urednik Demokracije in žrtev komunizma.

POL STOLETJA ZAMEJSKEGA SKAVTIZMA

Slovenska zamejska skavtska organizacija je začela s pripravami za primerno praznovanje 50-letnice slovenskega skavtizma med Slovenci na Tržaškem in Goriškem. Vzniknilo je oktobra 1951 v tržaškem predmestju Škedenj. Prihodnje leto pa bo 80-letnica skavtizma na Slovenskem.

V Nabrežini sta bila 21. januarja tretji deželni občni zbor SZSO, nato pa še tržaški pokrajinski občni zbor, na katerem sta bila izvoljena novi načelnik Jordan Pisani in nova načelnica Katja Volpi.

Knjiga o patru Placidu

Minoriti padovanske province so januarja izdali 206 strani debelo knjigo, ki jo je napisal p. Apollonio Tottoli z naslovom *Ho soccorso Gesù perseguitato!* (Pomagal sem preganjanemu Jezusu). V podnaslovu je pojasnilo, da gre za opis življenja, trpljenja in smrti p. Placida Corteseja, ki so ga med vojno umorili nacisti. Pater Cortese s Cresa, ki je bil zlasti spovednik in časnikar, je imel med zadnjo vojno veliko opraviti s Slovenci. Iz človekoljubnih nagibov je skrbel za internirance v Chiesanuovi, reševal Jude in pobegle zavezniške ujetnike, sodeloval z italijanskim odporništvom, a tudi s skupino z Angleži povezanih slovenskih obveščevalcev okoli Jožeta Golca v Trstu (Vauhnikovo omrežje). To ga je naposled stalo aretacijo, mučenje do smrti na sedežu Gestapa v Trstu zaradi molčečnosti in - kot kaže - sežig trupla v Rižarni. Njegov lik je bil v italijanski javnosti skoraj pozabljen, medtem ko je o njegovem delu s Slovenci nekaj pričevanj.

P. Tottoli se je rodil leta 1943 v kraju Prestine (Brescia), doktoriral je iz teologije na Serafiku in diplomiral iz

tujih jezikov. Trenutno dela v Trevisu. Knjigi je napisal predgovor upokojeni goriški nadškof p. Bommarco, ki je tudi s Cresa in je bil svojčas general minoritov ter je avtorja naprosil, da sestavi omenjeni življenjepis, iz katerega izhaja svetniška in mučeniška osebnost.

F. APOLLONIO TOTTOLI *edificatore*

*Ho soccorso
Gesù perseguitato!*

Vita, passione e morte
di Padre Placido Cortese,
martire del nazismo

Padova 2001

ČE NAJ OBSTANEMO...

Če naj obstanemo, se moramo spremeniti, je bil naslov noveletnega srečanja, ki so ga Združenje katoliških izobražencev, Katoliška prosveta in Prosvetni dom Sodalitas letos priredili 13. in 14. januarja v Tinjah. O vplivih globalizacije v filozofiji, teologiji, etiki, družbi in gospodarstvu so govorili dr. Tone Jamnik, dr. Marjan Turnšek in dr. France Arhar.

22. TISCHLERJEVA NAGRADA

Letošnjo 22. Tischlerjevo nagrado sta Krščanska kulturna zveza in Narodni svet koroških Slovencev 23. januarja podelila etnologinji dr. Mariji Makarovič. Kot je poudaril dr. Janko Zerzer, je Makarovičeva začela raziskovati ljudsko bogastvo na Koroškem že kot študentka leta 1951. Izredno lepo raziskovalno in izdajateljsko sodelovanje pa se je razplamtelo z nastankom narodopisnega društva Urban Jamnik v Celovcu. Nazadnje je uredila že osmo knjigo življenjepisov koroških ljudi Tako smo živeli. Po treh knjigah o nošah v vseh treh koroških dolinah pa se je zdaj spravila na Vipavsko.

OMAN NA DUNAJU

Koroški slikar Valentin Oman je 14. decembra praznoval 65-letnico. Ob tej priložnosti mu je galerija Contact na Dunaju, ki ga že vrsto let zastopa, odprla obsežno razstavo. Odprtje je priklicalo elito dunajskih galeristov in ljubiteljev umetnosti.

ANATOMIJA DESTABILIZACIJE

Tržaški predstavnik Gibanja 23. december Pavel Ferluga je v samozaščitbi izdal zbirko člankov in zapisov o narodnem in političnem položaju Slovencev ter proti vstopu v Evropsko zvezo Anatomija destabilizacije Slovenije. Uvodni besedi sta prispevala književnik Aleksij Pregarc in predsednik Gibanja Borut Korun.

VIDEO NATEČAJ

Fotokrožek Trst 80 in deželni sedež RAI sta v spomin na snemalca Mirana Hrovatina in Sašo Oto priredila 1. video natečaj. Imel je lep odziv. 1. nagrado je odnesel Pino Rudež, 2. Oskar Volpi, 3. nagrado pa skupno Peter Gergolet, Andrej Carli in Manuel Ferfoglia.

UMRL NACE SIMONČIČ

Dne 21. januarja je umrl slovenski lutkar, igralec in režiser Nace Simončič. Rodil se je 8. junija 1918 v Litiji, delal v Lutkovnem gledališču, od 1963 do upokojitve pa kot vodja lutkovnega oddelka Televizije Slovenija. Za svoje priljubljene stvaritve je prejel nagrado iz Prešernovega sklada.

SOCIALISTIČNI SUŽNJI

Znani pričevalec in publicist Zdenko Zavadlav, ki se je zaradi lastne vpletenosti v krvavo revolucijo in prestanega trpljenja že davno odločil, da bo delal za spravo in popravo krivic, se je s prijatelji iz Združenja žrtev komunističnega nasilja odločil za nove pobude, da bi se postavile spominske plošče v krajih, kjer so po vojni trpeli politični zaporniki. Prvo, na gradu v Škofji Loki, je odkril prav on ob 10. kongresu združenja 16. septembra lani po somaševanju treh duhovnikov, bivših dolgoletnih zapornikov, in nagovoru domačega župana. Na plošči je napis: "Tudi tu so od leta 1945 do 1955 sužnjevali, trpeli in upali socialistični politični jetniki."

Podobne plošče bi radi postavili vsaj še na rajhemburškem gradu (v Brestanici), kjer je bila ženska jetnišnica, in na nekdanji Prisilni delavnici, povojnih Centralnih zaporih Ozne in Udbe na Poljanskem nasipu v Ljubljani. Tam je večina političnih jetnikov v Sloveniji začela svojo pot ne samo do socialističnega suženjstva, ampak tudi v onostranstvo, je zapisal Zavadlav, ki poudarja, da je bilo ječ, taborišč in prisilnih delovišč po Sloveniji še nič koliko.

UMETNOST IN NARAVA

Odborništvu za kulturo tržaške občine je z evropskimi sredstvi izdalo dvojezični umetnostni in turistični vodnik z naslovom Umetnost in narava v dvogovoru, Presenetljiva dela sodobnih umetnikov vzdolž obmejne poti med naravnimi prizorišči in odmaknjenimi zaselki.

Nadia Bassanese, Fabio Amodeo, Giulio Montenero in Ferdinand Šerbelj so v njem opisali štiri predlagane izlete.

FURLANŠČINA V CERKVI

Kongregacija za zakramente in bogoslužje je 23. januarja potrdila furlanščino tudi kot liturgični jezik.

UMRL PROF. DEPANGHER

Po dolgi bolezni je 4. februarja umrl tržaški kulturni in politični delavec prof. Giorgio Depangher. Rodil se je 6. novembra 1941 v Kopru, leta 1954 pa se je njegova družina umaknila v Trst. Ustabilil se je v Sesljanu in bil od leta 1975 devinsko-nabrežinski občinski svetovalec KPI oz. Levih demokratov. V letih 1993-97 je bil tudi župan. Bil je prvi predsednik društva Istria, v 80. letih je izdal tri pesniške zbirke, zdaj pa je v tisku njegova narečna zbirka. Italijanski javnosti je kot prevajalec v knjižni obliki nanovo predstavil poezije Franceta Prešerna in Iga Grudna.

BENEŠKI MATURANTI

Združenje Evgen Blankin iz Čedadja je izdalo slovenski prevod študije beneškega raziskovalca Riccarda Ruttarja Beneški maturanti. Leta 1999 je izšla v italijanščini. Prevedel jo je Aldo Rupel.

206 OTROK

Ob koncu vpisov v slovenske osnovne šole na Tržaškem in Goriškem za šolsko leto 2001-02 se je pokazalo, da je vseh prvošolčkov 206: 131 na Tržaškem (v tem letu jih je 132) in 75 na Goriškem (zdaj jih je 65).

UMRL PRELAT JOŽE ŠKERBEC

V Buenos Airesu je 3. januarja po kratki bolezni umrl bivši delegat slovenskega dušnega pastirstva v Ar-

gentini prelat Jože Škerbec. Rodil se je 28. marca 1929 v Gornjem Jezeru pri Starem trgu, posvečen pa je bil leta 1953 v Argentini. Do leta 1969 je delal v argentinskem dušnem pastirstvu, nakar se je ves posvetil Slovencem na območju Slomškovega doma v Ramos Mejiji in širši slovenski skupnosti. To zlasti v letih 1994-2000, ko je bil delegat (tretji po Antonu Oreharju in Alojziju Starcu) in nazadnje namestnik sedanjega delegata Jureta Rodeta. Dušno-pastirsko je delal tudi med "staro" primorsko emigracijo. Od leta 1974 je bil urednik mesečne revije Duhovno življenje in priloge Božje stezice, bil je tudi profesor na slovenskih tečajih.

STATI INU OBSTATI

V Ljubljani so 2. februarja predstavili novo knjigo nadškofa dr. Franca Rodeta. Naslov Stati inu obstatu se drži njegovega škofovskega gesta. Odgovorni urednik Družine Franci Petrič je na 231 straneh predstavil izbor nadškofovih člankov, govorov in pridig od leta 1997 do danes.

NEDIŠKE DOLINE

Z dvojezičnim naslovom Valli del Natissone - Nediške doline je pri založbi Lipa v Špetru sedem beneških občin izdalo 472 strani debelo knjigo, v kateri 22 slovenskih in italijanskih avtorjev z obeh strani meje obravnava to območje. Knjigo je uredil Pavel Petricig.

VESELA NOVICA IZ STUTTGARTA

Konec lanskega leta so Slovenci na Württemberskem praznovali 40-letnico svoje župnije v Stuttgartu. Praznovanja v nedeljo, 19. novembra, se je udeležilo 500 rojakov. V svoji sredi so pozdravili tudi ljubljanskega nadškofa dr. Franceta Rodeta.

Kako pestro je bilo življenje naših ljudi v tem predelu Nemčije, prikazuje večš kratkometražnih filmov, ki jih je tekom svojega dolgoletnega dela v škofiji Rottenburg-Stuttgart posnel izseljenski duhovnik Ciril Turk.

Eden od filmov, ki traja tričetrt ure in nosi naslov Slovenci na Württemberskem - Nova domovina v Cerкви, Slowenen in Württemberg - Neue Heimat in der Kirche, je komentiran v nemškem jeziku. Zanj se je posebej zanimal Urad za kulturo - Kulturamt mesta Stuttgart, da ga ohrani v svojem arhivu. Za primerno vsoto si ga je tudi pridobil. Medtem se je zvedelo, da je to prvi film kake auslenderske skupine, ki si ga je pridobila omenjena kulturna ustanova glavnega mesta dežele Baden-Württemberg. To si Slovenci lahko štejem v posebno čast.

Na prvi vrsti je sedaj vprašanje, kdaj bo kaka kulturna ustanova v Sloveniji pokazala smisel in zanimanje za tovrstno gradivo iz življenja slovenskih delavcev v Nemčiji. Do sedaj še ni bilo nobenega namiga.

Maturantje na goriškem klasičnem liceju I.1946

Od leve:

zadnja vrsta: Maša Komavc, Irena Vuga, Jožica Grilanc, Marjanka Bitežnik, prof. Rožič, ravn. Josip Nemeč, Danjanka Bratuž, Vlasta Batagelj, privatistka, ki je šla za nuno, tajnica šole, Mira Zorzutova;

čepimo: Pavle Merkù, Lavko Bitežnik, Dragovan Cunta, Marjan Kulot, privatist.

Edina odsotna našega razreda je bila Danica Magajna. Fotografija je bila posneta po prečuti noči valete pri Nanutu.

P. M.

LOVRO KASELJ: SADOVI VEČERNE ZARJE

Prosinc 2000 je izšla pri Celovski Mohorjevi družbi - v Ellerjevi ediciji, 25. zvezek - prva knjiga koroškega pesnika in pisatelja Lovra Kaslja pod naslovom **SADOVI VEČERNE ZARJE**. Knjiga je sicer samo ena, vendar jo šteje Mohorjeva družba za dvojno, torej za dve knjigi.

Lovro Kaselj je župnik v Hodišah na Koroškem, rodil pa se je leta 1913 v zavedno slovenski družini v Stari vasi pri Grebinju. Oče je bil gostilničar (gostilna pri Foštlnu, ki jo je kupil). Bil je razgledan mož in priljubljen pri ljudeh, zato ga je jugoslovanska oblast po prvi svetovni vojni izbrala za župana domače občine. Nadarjenega sina Lovra je poslal oče v gimnazijo v Celovec, po maturi pa je vstopil v celovško bogoslovje. Posvečen je bil leta 1939.

Po novi maši je bil kaplan v Slovenjem Plajberku, nato v Šmarjeti in Št. Jakobu v Rožu, v Pliberku in pri Božjem grobu. Leta 1942 je bil imenovan za administratorja na Pečnici in tam je ostal do konca druge svetovne vojne. S tem je bil eden redkih slovenskih duhovnikov, ki jih nacisti niso izgnali iz domače župnije, ker je bil še premlad, da bi mu mogli karkoli očitati, čeprav je ves čas spovedoval tudi v slovenščini. Sredi leta 1945 je bil premeščen kot administrator v Št. Vid v Podjuni, leta 1952 pa je dobil svojo stalno faro v Hodišah, kjer je ostal do danes.

Kaselj se vse življenje ukvarja tudi z literarnim delom, saj je avtor leposlovnih in priložnostnih besedil, recitalov in prizorov, istočasno pa tudi kot posredovalec med nemško-avstrijsko in slovensko literaturo. Tako je prevedel **Igro apostolov** nemške pisateljice Maxe Melle. Založila jo je Celovška Mohorjeva družba in kot radijsko igro jo je posnel in večkrat oddajal celovski slovenski radio. Kasneje so jo igrali tudi v Selah. Dramatiziral je tudi **Podkroškega gospoda** koroške pisateljice Dolores Vieser. Obe igri je oddajal tudi tržaški radio.

Manj je znan Kaselj kot pesnik, čeprav so nekatere pesmi uglasbili. Kako lepa, izpiljena in globoka, v dušo segajoča je Kasljeva beseda pričajo njegovi duhovni nagovori na celovškem radiu, katerih se starejši ljudje še danes spominjajo. Februarja 1999 je dobil Tischlerjevo literarno nagrado, XX. po vrsti.

Do nedavnega je Kaselj deloval v odgovornih vlogah koroškega kulturno-političnega življenja. Bil je med ustanovnimi člani Narodnega sveta koroških Slovencev in več let njegov podjetni odbornik. Največji ugled in največ zaslug si je pridobil kot predsednik Krščanske kulturne zveze, katero je vodil kar 12 let. Poznan je tudi kot samozavesten in samostojno misleč odbornik Mohorjeve družbe. Ko je ravnatelj Slovenske gimnazije v Celovcu dr. Pavle Zablatnik leta 1968 odložil vlogo predsednika Krščanske kulturne zveze, so izbrali za to mesto Lovra Kaslja, ki pa

je ponudbo odklonil, češ da ga uredništvo revije **Vera in dom** dovolj obremenjuje. Šele ko je leta 1971 vprašanje predsedništva Krščanske kulturne zveze postalo pereče, je Kaselj sprejel predsedništvo in navezal stike z drugo kulturno organizacijo - Slovensko prosvetno zvezo. Prizadeval si je tudi za normalizacijo odnosov z matično Slovenijo in njenimi kulturnimi ustanovami.

Pesmi in literarne črtice je podpisoval s skromnim psevdonimom LKH (Lovro Kaselj Hodiše). Zdaj so prvič v knjigi Lovro Kaselj: Sadovi večerne zarje zbrani najboljši Kasljevi spisi v prozi in verzih, in sicer 39 črtic in 27 pesmi. S tem imamo jasno predstavo o Kasljevem literarnem ustvarjanju, njegovem namenu in vrednosti.

Najprej govori o neuničljivem življenju, ki ga kažeta zgodaj spomladi zvonček in teloh, ki začneta cveteti sredi snega in se zmagovito smehljata zimi in mrazu, češ "življenje se ne da kar tako uničiti." Nekoč so nosile mlade matere svoje otroke s seboj na njivo, ko so šle žet, in tu so se navezali na mater in zemljo. Sledi slavospev slovenski pesmi: "Slišal sem našo pesem. Iz sto glasov je privrela. Iz sto glasov, moških in ženskih, krepkih in nežnih je priplula v prostor kakor golob, kakor sto golobov." V Zimskem športu pripoveduje, kako so se smučali na deskah in drsali z zimskimi čevlji, ki so bili nabiti z debelimi žebli. Ob nedeljah popoldne so se pripravljali na igre v Prosvetnem domu. V Švici je videl, kako se Retoromani učijo v šoli svojega jezika in nemščine, koroški Slovenci pa se učijo samo nemščino, češ da je slovenščina premajhna in se z njo nikamor ne pride. Kot otrok je verjel v Kralja Matjaža, pozneje je spoznal:

"Moj narod star je težkih tisoč let,
moj rod moder je ko Kralj Matjaž."

Nekoč je bil Božič tih praznik družine. Slovesnost polnočnice in velika maša na Sveti dan sta bila edino, kar je družino zvalo izpod domače strehe. Danes pa so vsi delavci, ki dan za dan rano hitijo na tlako in se v temi vračajo na dom, ki jim ni dom, ampak le še menza in prenočišče. "Mir bo šele tedaj, ko bo sleherni sklenil mir s tabo, z bratom, s sosedom, z Bogom. Tega pa na tej zemlji nikdar ne bo."

V Meki, rojstnem kraju preroka Mohameda, stoji največje svetišče vseh mohamedancev: Kaaba... v Betlehemu je skalnata votlina, nad katero je zgrajena bazilika Jezusovega rojstva.

Moj dom ni palača, niti nima nadstropja. Ravno tak je kot oni v Gregorčičevih Poezijah: "Mogočna nisi, ne prostorna / in stavil te umetnik ni, / bolj kot bogata - si uborna, / preprosta selska hiša ti."

Sledita slavospev materi in očetu, oba globoka in pesniško močna.

Ko je hodil po svetu, je spoznal, da je "naš košček sveta od vseh najlepši, da je naša zemlja biser, ki mu ni

enakega." V črtici Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti je slavospev slovenski zemlji in njenim lepotam.

To so glavne črtice, ki jih je Kaselj priobčil v koroških revijah in Koledarju Mohorjeve družbe. Vse so aktualne, zajete iz težkega koroškega življenja in napisane zato, da bi koroški Slovenci ostali narodno zavedni in verni, da bi ljubili svoj jezik in narod. Pripovedovanje je živahno, prijetno, zakoreninjeno v ljudski govorici in mišljenju. Kaselj zna pripovedovati in pritegniti bralca, zato ga ljudje radi berejo.

Kaselj je začel pesniti že v gimnaziji, toda zaradi slovenskih razmer na avstrijskem Koroškem je moral čakati do letos, da je prišel do svoje prve leposlovne knjige, do **Sadov večerne zarje**, v kateri je Celovška Mohorjeva družba zbrala najznačilnejše črtice in pesmi. Zaslužil bi si bil že zdavnaj več tudi predstavitev in nagrad. Šele februarja 1999 je Kaselj dobil Tischlerjevo nagrado, najuglednejše koroško priznanje slovenskim kulturnim delavcem.

Poglejmo Kasljeve pesmi, ki jih piše celo življenje; z njimi je začel že v gimnaziji in z njimi sodeloval v dijaškem listu **Zvezda**. V bogoslovju je bil urednik **Bratoljuba**, sodeloval je v reviji **Vera in dom**, ki je bila predhodnica današnje **Družine in doma**. Kaselj jo je deset let urejal in vanjo pisal pesmi in prozo, sodeloval pa je tudi v **Nedelji, Našem tedniku** in v **Koledarju** Celovške Mohorjeve družbe. Ker je bilo malo sodelavcev, je bil vedno v stiski za prispevke, zato je moral sam veliko pisati.

Pesmi je uredil in jim napisal kratko spremno **Besedo o Sadovih** večerne zarje Marjan Strojan. Vseh Kasljevih pesmi v knjigi je 27, le majhen izsek iz njegovega pesniškega ustvarjanja. Toda že te pesmi kažejo Kasljevo nadarjenost, občutljivost za medčloveške odnose in veliko ljubezen do naravne lepote koroške zemlje.

Prva pesem v knjigi ima naslov **O Binkoštih** in je nastala okrog 1936, ko je bil Kaselj v bogoslovju, še mlad, vendar miselno zrel fant. Poslušajte jo:

*Glas zvonov iz lin doni:
"Binkošti, binkošti...!
Breze so že zasajene
na vogalih vseh
in po dvoje zasajene
so pri vratih dveh.
Duh nocoj nebeški veje
tajno skozi vas -
Odpri okno, da naseje
milost še pri nas!
Listje breze zunaj velo,
Je čez noč Duha prejelo."*

Pesem se nanaša na koroško ljudsko vero, da veje nebeški Duh tajno skozi vas in seje milost. Zato je treba odpreti okno, da more Duh nasejati milost v hišo.

Po vojni je nastala socialna pesem **Prvi Božič** po vojni: *Janezek in Milica pri jaslicah stojita,
Detetu nebeškemu takole govorita:
"Je-li tudi tebi bomba zibelko zdrobila?
Kot ciganeček zdaj brezdomček v jaslicah ležiš
in proseče roki nam ozebani moliš...
Še nocoj ti hočeva od mame izprostiti
in k polnočnici grede v jasli položiti*

*toplo srajčko, avbico, hlačke in copate
in volneno jopico in igračke zate..."*

*V snu opolnoči pred njima Jezušček stoji,
poleg njega dolga vrsta nagih otrok kleči!
"Kar sta meni obljubila," pravi Jezus mili,
"dajta tem ubogim bratcem in sestricam v sili.
Meni pa srce darujta, da za me gorelo
in me v hladni štalici noč in dan bo grelo."*

Globoko je občutena pesem Novomašniku Jožefu Gabruču. Izroča mu burzo, torbico za previdenje, ko obišče duhovnik težko bolnega bolnika in ga previdi - spove in obhaja. Takole poje:

*Ta torbica ti bo tovarišica
na mnogih potih preko polj in mej
v samoto, kjer trpi bolnik, bolnica
poslednjo bol v dolini solzni tej.
Iz nje delil boš sladko tolažilo:
nebeško mano vsem, ki jo želijo,
da jim na dolgi poti je krepčilo,
ko v večno domovino se selijo.
Kadar slonela bo na prsih tvojih
in ležal v njej Gospod bo, ki obdarja
vsakogar z milostjo, v molitvah svojih
se spomni tudi svojega pridigarja!*

Napisal je tudi nekaj globokih pogrebniških pesmi, saj je vse življenje živel na kmetih, tesno povezan z njihovimi stiskami in težavami. Tako je leta 1952 napisal Ravnjakovi materi na grob, ki je umrla v 53. letu in zapustila sedem otrok:

*"Prezgodaj si nas zapustila,
predrago materno srce;
Nebeško bodi ti plačilo
za vso ljubezen, skrb, solze.
Z neba otroke, mati, vodi
mimo prepadov in čeri,
jim modri svetovalec bodi
do svidenja nad zvezdami!"*

Za srečanje treh škofij pri Gospe Sveti leta 1984 je napisal naslednjo hvalnico: Hvali Gospoda (Lobe den Herren)

*Hvali Gospoda, mogočnega kralja vse slave,
hvalijo s tabo naj duša ga, zbori z višave.
Pojte z menoj njemu, ki stvarnik je moj,
pojte z menoj, vse širjave!
Hvali Gospoda, vladar je sveta in vesolja,
modro te vodi njegova očetovska volja,
zate skrbi, kot srce ti želi,
greje, zaliva ti polja.
Hvali Gospoda, ki te čudovito je ustvaril,
ki ti življenje je, zdravje, vse dobro podaril!
Zate v skrbeh je v nevarnostih vseh
varno tvoj čolnič krmari.
Hvali Gospoda, ki v tebi zanetil je plamen,
glej, v tvojem srcu blešči se ko dragocen kamen,
v tebi žari, duša, vsa svetla si mi.
Hvali ga vekomaj! Amen.*

Pesem je napisal po naročilu, vendar jo je globoko občutil in zapel doživeto, v pravem himničnem slogu. In to je zadnja pesem v knjigi. Lahko rečemo, da je Kaselj pravi pesnik.

MARIJAN EILETZ: MOJE DOMOBRA NSTVO IN PREGNANSTVO

Pri Celjski Mohorjevi družbi je izšla knjiga spominov Marijana Eiletza **Moje domobranstvo in pregnanstvo**. Pisatelj se je v Argentini zavedel, da je malo slovenskih protikomunističnih voditeljev napisalo spomine na medvojne dogodke, zato se je odločil, da opiše svoja mladostna doživetja med zadnjo vojno, v katero je bil pritegnjen s petnajstimi leti. Rodil se je 8. aprila 1926 v Slovenj Gradcu, leta 1933 se je družina preselila v Maribor, kjer je bil oče železniški uradnik. Pred Nemci so se 1941 umaknili v Ljubljano, kjer je Marijan obiskoval klasično gimnazijo. Konec leta 1943 je vstopil v slovensko domobranstvo, ob izročitvi domobrancev partizanom ga je potegnili mati z voza in tako rešila smrti. Naselil se je v begunskem taborišču v Lienzu in tukaj ponovno maturiral. Do leta 1947 je živel v Rimu in znova napravil maturitetne izpite. Leta 1948 se je preselil v Argentino in 1958 diplomiral na arhitekturi na univerzi v Buenos Airesu.

V Buenos Airesu se je takoj vključil v slovensko skupnost, kateri se je pridružilo 6000 novih beguncev. Tako je bila slovenska skupnost močna in delavna, ker je bilo med njo veliko izobražencev. Takoj so ustanovili vrsto organizacij, npr. Slovensko kulturno akcijo, ki je postala osrednja in deluje še danes: izdaja osrednje slovensko leposlovno in znanstveno revijo **Meddobje** in manjši časnik **Glas**, vsako leto pa izda tudi zbirko knjig. Vendar pa se je izdajateljska dejavnost zadnja leta zelo zmanjšala: ljudje dobivajo knjige iz Slovenije, zlasti pa manj berejo. Tudi gospodarske razmere so se poslabšale.

Eiletz je v SKA sprva deloval kot scenograf v gledališkem odseku in kot oblikovalec knjig in revij. Leta 1969 je na povabilo Ladislava Lenčka stopil v odbor SKA kot podpredsednik. Sodeluje s članki, predavanji, predvsem pa pri organizaciji kulturnih prireditev. Pri slovenskem katoliškem starešinstvu je bil več let odbornik, med letoma 1982 in 1988 pa predsednik.

Kot arhitekt je načrtno in zgradil Slovensko hišo in cerkev Marije Pomagaj v Buenos Airesu, Slomškov dom v Ramos Mejii, Rožmanov dom v San Martinu idr. Izdelal je vrsto industrijskih, trgovinskih, kulturno-družabnih in šolskih stavb, pet cerkva in vrsto stanovanjskih hiš.

V knjigi je Eiletz opisal svoje življenje med zadnjo vojno, ko so ga s petnajstimi leti sprejeli med vaške stražarje, ki so se počasi spremenili v slovensko domobranstvo. Toda tudi to se ni znalo razviti v vsej polnosti, oficirji niso bili na višini, niso se znali pokoriti predstojnikom, ker bi bili radi vsi ukazovali. Počasi je šlo vse proti koncu. Ni se vedelo, komu naj domobranci zaupajo, generalu Rupniku, polkovniku Krennerju? O Rupniku so vsi vedeli, da je poštenjak in velik Slovenec, malo preveč zagledan v staroavstrijske čase, protinacist, pa vendar morda prepričan v nemško zmago. Slovensko domobranstvo ni imelo ničesar podobnega s kvislinštvom. Slovenci niso kolaborirali z Nemci. Sodelovanje je bilo natančno določeno le za področje, ki ga določajo predpisi haške konvencije.

Eiletz piše o tem: "Šlo je za ohranitev reda in miru zaradi zločinske komunistične revolucije, ki je izvajala strahotno morijo med zavednimi in neoboroženimi

Slovenci. To je bilo že zdavnaj dokazano z neštetimi dokumenti. Ne poznam niti enega domobranca, ki bi bil prepričan v nemško zmago ali bi simpatiziral z Nemci."

V Buenos Airesu si je uredil dom z družino (dva sinova) in pomaga, kjer le more. Knjigi sta napisala spremno besedo Jože Snoj in Boris Mlakar. V knjigi je tudi pet fotografij iz pisateljevega življenja.

Delo je važno, ker je izšlo v Sloveniji, kjer je pisatelj preživel mladostna leta in kjer je dozorel. Napisana je tako strokovno in nepristransko, da je privlačna za vse.

MARKO KREMŽAR: NA PRAGU

Drama v dveh dejanjih

Pri Slovenski kulturni akciji v Argentini je izšla v reviji **Meddobje** drama v dveh dejanjih **Na pragu**, ki jo je napisal Marko Kremžar. Avtor se je rodil v Ljubljani leta 1928, leta 1946 je emigriral v Avstrijo, leta 1947 pa se je izselil v Argentino v Buenos Aires. Tukaj je nadaljeval študij in 1958 diplomiral, 1973 pa doktoriral iz gospodarskih ved.

V Argentini je Kremžar ustanovil srednješolski tečaj, na katerem je poučeval slovensko zgodovino, istočasno je predaval na slovenskem oddelku Ukrajinske univerze sv. Klementa v Buenos Airesu zgodovino gospodarske filozofije.

Leta 1984 je izdal v Buenos Airesu knjigo socioloških razmišljanj **Obrisi družbene preosnove**, dve leti pozneje pa **Pot iz socializma**. Leta 1988 je objavil razmišljanja o družbi **Stebri vzajemnosti**, nato še druga strokovna dela.

Vzporedno se je istočasno ukvarjal tudi s čisto literaturo in leta 1962 izdal knjigo novel in črtic **Sivi dnevi**. V njej je opisal svoje življenje v ljubljanski ječi takoj po koncu vojne. Delo je zelo mračno in tragično.

Pozneje je objavil psihološko dramo **Živi in mrtvi bratje**, ki so jo uprizorili v slovenskem gledališču v Buenos Airesu.

Nova drama **Na pragu** je po obliki in vsebini moderna. Godi se v sodobnosti na pragu večnosti. Tukaj se srečata dve družini, ki se dobro poznata, čeprav nimata nič skupnega. Zgovoren je Jani Rogel, 18-letni fant, ki je ustrelil Karla Logarja, starega okrog 70 let, ki je partijec in premožen direktor samoupravnega podjetja, kot partizan je sodeloval pri medvojnih in povojnih pobojih. Pri medsebojnih obračunavanjih je Jani ubil Karla Logarja, a tudi sam padel in v igri se znajdeti skupaj na pragu večnosti. Vsak ima ob sebi svojega angela varuha in na razpolago imata eno uro, da premislita svoje življenje in se morda kesata za grehe.

Jani očita Karlu, da so mu ubili deda, Karel pa se izgovarja: "Deda praviš? Izgubo starega moža v prevratnih časih / težko imenoval bi hud zločin... Takrat / je marsikdo izgubil glavo. Stari oče je bil gotovo belček in reacionar. / Seveda, take smo pospravili, kot je / navada v vojski."

Karel se dalje izgovarja, da so bili vsi neznanzi, "a tik pred koncem sem obraze jasno videl v mesečini... Od takrat smo znanci. Vsako noč jim zrem v oči, odkrivam za pogledi mirnimi tresljaj, vsaj čisto majhen znak, da nismo si več tuji." "Treba je priznati, kar je res, je res, umirati so

znali. Ti ljudje so res verjeli, da gredo v nebesa..." Jani ugotovi: "Vidim, da se ne kesaš prav nič!" "Kesati bi se moral prej. Prepozno je."

Kljub vsem pomislekom in obotavljanjem se oba junaka, Karel in Jani, najdeta pred nebeškimi vrati in skupaj prestopita prag večnosti. Na Janijevo prigovarjanje oba izpovesta vero v Boga in odpreta vrata v večnost. Jani takole prigovarja Karlu: "Sam ne grem. Zaupajva in našla bova skupno pot. / Zdaj vem, da ni rešitve v vratih teh in onih. / Enaka so..., le srca so različna. Mislim, / da je razlika v tem, kako jih kdo odpre. / Če kljuke se dotakneš z vero in zaupaš / pri tem v ljubezen božjo, to ne more te / zavesti daleč proč od Cilja. Še je čas."

Prestopita prag in angela varuha jima na drugi strani podasta roko in ju pozdravita.

Igra je razgibana, psihološko globoka in prepričljiva, oba moška junaka sta živa in nazorna, zajeta iz življenja. Zlasti Karel je realističen, stvaren in življenjski, pobijal je ljudi, ker je bilo tako naročeno, ko so se razmere spremenile, se je spremenil in spreobrnil tudi on. Ravnal se je po geslu: "Tako je bilo ukazano." Ni se pa vprašal, če je bil ukaz upravičen, zakonit. Zanj je bil ukaz opravičilo za vse. Igra je napisana v šesterostopnih trohejih, ki so gladki in tekoči.

VINKO BELIČIČ: PRELISTAVANJE POLSTOLETJA

Pri založbi Mladika v Trstu je izšla leta 2000 nova, posmrtna knjiga pesnika in pisatelja Vinka Beličiča. Nastala je iz Dnevnika, ki ga je Beličič pisal vse življenje. Iz njega je leta 1980 za Goriško Mohorjevo družbo izbral nekaj odlomkov, da je nastala knjiga **Prelistavanje pol-davnine**. Dve desetletji pozneje pa je vzel iz tega dnevnika toliko odlomkov, da je pripravil knjigo **Prelistavanje polstoletja**. Knjigo je pretipkal in uredil in jo pustil ženi, da razpolaga z njo. In ta jo je dala založbi Mladika v Trstu. Rokopis je lektoriral Saša Martelanc in skrbel za tisk.

Prelistavanje polstoletja je 20. Beličičeva knjiga pesmi in proze. Razen prvih dveh so vse ostale nastale in izšle v zamejstvu in tujini, saj je živel v Trstu od leta 1945 do smrti 1999.

Martelanc je na ovitku kratko podal Beličičevo življenje in delo. O tej zadnji knjigi piše: "V njej so drobni in pomembni dogodki iz nekega življenja, v njej so številna imena in srečanja, v njej na stotere načine odseva čas, ki ga je prehodil Vinko Beličič - in ob njem premnogi že pokojni - ali še živeči.

V tej knjigi so jasne besede. Iz njih govori človek, ki sta ga na življenjski poti spremljala čut za vrednost stvari in dobra želja za urejenost med ljudmi. Seveda se vmes zaleskeče tudi kaj poetičnega in večkrat zautriplje lepota narave. Skoraj simbolično pa se zdi, da je zadnja beseda v **Prelistavanju polstoletja** prav tista, ki je bila avtorju posebno pri srcu: gmajna."

Sam je v uvodni besedi pojasnil, da ta knjiga "niso spomini, ni zgodovina, ni leposlovje, pač pa je vsakega nekaj. Je pričevanje o času, kot sem ga doživljal s svojim srcem in znanjem."

V prvem razdelku govori o svojem branju svetovne literature in se kratko ustavlja pri romanu Gorje zelenemu drevesu, ki mu ga je poklonil pisatelj Alojz Rebula. O njem pravi: "Zanimivo bi bilo njegov prikaz tega obdobja (od konca 1962 do konca 1964) primerjati z mojim dnevnikom iz istega časa. Rebula se suče okoli podobnih stvari kot jaz: slovenstvo v zamejstvu, domačijstvo, srečanja: le svoje družine se ne dotakne. Tudi za vreme, ki tolikim ljudem določa razpoloženje, se zdi očitno imun. Jaz sem čisto drugačen. Pri njem prevladuje meditacija. To pisanje bo pritegnilo predvsem človeka, ki živi v podobnem okolju ter ga mučijo ista vprašanja - ali pa pisatelja pozna od blizu. V širok bralski krog težko da pojde, ker pisanje ni lahko in terja veliko zbranost. Jaz imam še vedno rajši običajno leposlovje, kjer se fantazija laglje sprosti in je več lirike. Tudi značilni Rebulov intelektualizem z drznimi pobjskimi ni najbolj po mojem okusu."

V nadaljnjem razdelku piše o ustanavljanju nove revije Mladike, kjer je bil med glavnimi pobudniki Jože Peterlin. Beličič ni zapisal, koliko je sodeloval pri podjetju.

Vrstijo se obiski iz domovine in tujine, vsi so zgovorni in pisatelja seznanjajo z razmerami, ki jih poznajo, ker jih doživljajo.

V razdelku **Nova pesem in njeni odmevi** pripoveduje, kako je openski dekan v pridigi pri vseh treh slovenskih mašah "pograjal Novo pesem in obžaloval, da se napake v fari razglašajo po obeh straneh oceana." Zamera je bila velika in šele na Petrovo je Beličič dekanu stisnil roko.

V šoli je izbruhnila dijaška stavka, ki je bila dolga in neusmiljena. Tudi Beličič se je moral pogajati z dijaki, toda brez večjega uspeha.

Na razpis šolskih oblasti je začel pisati šolsko knjigo zgodovine za višje srednje šole. 27. junija 1972 je oddal rokopis: Prazgodovina. Antični vzhod. Grčija. Tipkopis je obsegal 195 strani, bil sprejet, ker pa drugi pisci niso napisali ostalih delov, se je natis knjige zavlekel in je izšla šele konec avgusta 1976.

Oktober 1972 sem Beličiču predlagal, da bi zaposlil za službo profesorja srbohrvaške literature na novi fakulteti za tuje jezike in slovstva na univerzi v Vidmu, kjer sem poučeval slovenščino. Beličič je sprva odklonil, nato sem se obrnil na prof. Auerspergovo, ki je sprejela, potem se je Beličič premislil in sprejel, toda univerza se je premislila in za leto dni premaknila začetek predavanj.

Na Prešernovi proslavi, na kateri so nastopile tržaške višje šole, je bilo žvižganje in Beličiču je ostal zoprni okus in koristen nauk.

Dne 9. avgusta 1986 je Beličiča Drago Štoka odpeljal na Koroško - brez potnega lista - na pogreb profesorja in kiparja Franceta Goršeta. Šlo je brez težav.

V zadnjem razdelku piše, kako je izšla pri Mohorjevi družbi v Celovcu "zadnja" Beličičeva knjiga **Na vetrovni postojanki** januarja 1997. Knjiga je doživela lep sprejem.

Nič pa ne piše, kako je pripravljaval res zadnjo knjigo **Prelistavanje polstoletja**. Knjiga je napisana v vso Beličičevo literarno močjo in izkušnostjo in z vsemi problemi, ki jih je obravnaval že v prejšnjih knjigah. Tako je nov prispevek k Beličičevi duhovni podobi.

knjige

**ADRIANA CIBIC:
NIT PRETEKLOSTI V
PRIHODNOST. O LJUDSKI
NOŠI NA TRŽAŠKEM,****Trst, Mladika, 1999 -
181 strani.**

Konec lanskega leta je pri tržaški Mladiki izšla knjiga Adriane Cibic z naslovom **Nit preteklosti v prihodnost** in s podnaslovom **O ljudski noši na Tržaškem**. Krajšo uvodno besedo je napisala etnologinja dr. Marija Makarovič. Adriana Cibic spada v ožji krog odličnih poznavalcev tržaške narodne noše: med drugim jo mnoge zamejske Slovenke poznajo kot voditeljico tečajev za šivanje ljudskih noš in kot šiviljo poročnih oblek.

V tej knjigi, ki je večjega formata, se Adriana Cibic posveča zgodovini in pripravi ljudske noše, ki je v zadnjih letih ponovno v ospredju zanimanja strokovnjakov etnologov, obenem pa ista noša beleži večjo priljubljenost tudi pri mlajših generacijah: veliko deklet se namreč odloča, da si same izdelajo nošo, ki jo nato skrbno hranijo za posebne priložnosti. K temu vračanju k domači kulturi oblačenja je nedvomno veliko prispevala Kraška ohcet, ki je v naših krajih obenem vzbudila zanimanje za ljudsko kulturo in zapuščino sploh. Pri vsem tem pa je najlepša ravno globlja čustvena povezanost s simboli in znamenji lastne preteklosti, kajti brez tega bi Kraška ohcet, ljudska noša in drugi običaji ostali le na ravni folklorne - mnogokrat pa je ta, žal, tudi prva stopnja odmiranja v zavesti ljudi.

Knjiga Adriane Cibic obsega skoraj dve sto strani, vsebina pa je razdeljena v poglavja: najprej je tu uvod, kjer Cibičeva obrazloži, kako je do knjige prišlo, in obnovi značaj alpskega in mediteranskega tipa ženske noše v tržaški pokrajini. Uvodu sledi šest poglavij, ki obravnavajo posebej žensko in moško nošo, otroško oblačilo, nato sestavine ženske noše in kroje; ob koncu avtorica dodaja nekaj osebnih ugotovitev o čaru ljudske noše v

preteklosti in danes. Knjigo dopolnjujejo ustni viri gospe Cibičeve, bibliografija in izredno veliko število originalnih slik, starih razglednic, slik današnjih deklet v noši in skic oblačil, za katere je v glavnem poskrbela avtorica sama.

V svoji knjigi Adriana Cibic poudarja predvsem dragocenost originalnih ljudskih noš, ki so se prenašale iz roda v rod: s svojimi značilnostmi so noše tudi opozarjale na izvor lastnika in lastnice; vsako področje je namreč imelo "svojo" nošo, vendar lahko znotraj te raznolikosti prepoznamo dve véliki skupini; mandrijersko in brško. Prva označuje alpski tip noše, druga pa sredozemskega; že v tem je prva zanimivost tega oblačila, saj se ravno na Tržaškem srečujeta dva izmed osnovnih tipov slovenske noše (tretjo skupino predstavlja panonska noša, ki pa je ni zaslediti v našem prostoru). Kot dodatno zanimivost avtorica poudari dejstvo, da moška noša ne pozna teh razlik, saj je enotna na obeh področjih.

V preteklosti so noše krojili in uporabljali predvsem kmečki ljudje, ki so poznali delovno oblačilo (kakršno zasledimo pri folklorni skupini Stu ledi) in bogatejšo nošo: ker je razkošnejša noša bila tudi dragocenejša, so jo ženske uporabljale samo ob praznikih - zaradi tega osnovne značilnosti noše niso doživele večjih sprememb v času, kot pa se je dogajalo z delovno obleko. V preteklosti je bogata noša spremljala lastnico tudi k večnemu počitku, zato so toliko dragocenejši oni redki originalni primerki iz 19. ali z začetka 20. stoletja.

V zanimivem razdelku o ženski noši nas Adriana Cibic najprej seznanj z najstarejšo različico tržaške ljudske noše oziroma z bovelo, ki so jo poznali na Proseku že sredi 19. stoletja. Bovel je nagubano plisirano krilo različnih barv, izdelano iz slabše vrste svile: blago zanjo so ročno izdelovali v koprskih kaznilnicah. Ob podrobno opisanih sestavnih delih te ljudske noše nas avtorica seznanj tudi z razlikami v noši: te so bile odvisne od okusa in gmotnega stanja lastnice kot tudi od

takratne mode - ne gre namreč pozabiti, da so naše prednice rade uporabile boljši kos blaga, kar seveda še potrjuje našo izhodiščno ugotovitev, da so razkošnejšo ljudsko nošo skrbno hranili le za pomembnejše priložnosti. Ženske pa niso upoštevale takratne mode le ob izbiri boljšega blaga (brokata, damasta, svile, batiste in moare blaga), temveč tudi pri obutvi, saj se je videz čevljev lahko spreminjal od noše do noše. Naše babice pa kljub vsemu niso bile bogate in so morale skrbno paziti na vsak del noše: zanimiv je npr. podatek, da sta bila v preteklosti oba čevlja enaka in da so ju ženske lahko nosile izmenično; kot ugotavlja gospa Cibic, "tudi v primeru slabe hoje se taka obutev ni prehitro pokvarila."

Noša ni označevala le izvora lastnice, temveč - z barvo - tudi njeno starost oziroma namembnost noše same: tako poznamo tudi primere poročnih noš črne barve. Nekatere ženske so svojo običajno nošo rade še dodatno popestrile s t.i. turko, to je z večjim večbarvnim svilenim šalom s cofki, ki je nadomeščal karpon oziroma enobarven šal.

Kot dopolnilo k ženski noši Adriana Cibic predstavi tudi moško in otroško oblačilo: pri vsakem primeru avtorica nazorno prikaže značilnosti posameznega dela, dodaja skice s pričeskami in z najpomembnejšimi osnovnimi vbodi za vézenje ter nam v zelo lepih barvnih fotografijah nudi še vpogled v nakit naših babic.

Nit preteklosti v prihodnost torej ni le vodnik pri poznavanju in vrednotenju tržaške ljudske noše, temveč tudi vabilo in spodbuda k lastnoročni izdelavi noše. Lepo bi bilo, da bi knjigo Adriane Cibic čim več ljudi vzelo v roke: slike s polpreteklih Kraških ohceti, deli noše in slovarček izrazov lahko namreč bralcu omogočijo prijeten sprehod skozi čas; obenem velja pripomniti, da snov knjige ne zajema edine etnografskega področja, saj je v besedilih Adriane Cibic zaslediti tudi drobce zgodovine naših krajev.

Neva Zaghet

FILOZOFIJA V KAVARNI

Kavarna in politika že gresta skupaj, kavarna in literatura tudi, kavarna in filozofija pa manj, saj si filozofijo predstavljamo umeščeno na slovesen univerzitetni kader.

Slovenski koroški književnik Vinko Ošlak, znan po svoji kulturni domiselnosti, pa je napravil prav poseben in seveda tvegan poskus: da je prenesel filozofsko diskusijo v kavarno. No, uradno so kot prireditelji navedeni kar trije koroški slovenski kulturni forumi - Združenje katoliških izobražencev, Katoliška prosveta ter Katoliška mladina, vendar ta svojevrstni kulturni podvig očitno nosi Ošlakov pečat. Tudi po vrnitvi h krščanstvu je namreč ostal strasten miselni iskalec. Tej prireditvi je dal značilni naziv **PHILOCAFE**, občasno pa se odvija v kavarni CIK v Celovcu, v Goethejevem parku števil. 1.

Seveda pri teh srečanjih ne gre, ker ne more iti, za kakšno visokoumno strokovnjaštvo, posebno ker filozofija slovi kot težka zadeva. Sedečim ob čašici kave v kavarni je mogoče postreči samo s temami, ki ne presejajo preveč vzdušja tovrstnega lokala. Vendar s tem ni rečeno, da se diskusija ne sme vzdigniti iznad tiste intelektualne ležernosti, ki se rada pobaha s citiranjem kakega Hegla ali Wittgensteina. Nasprotno, zadnji kulturni dogodek te vrste je pokazal, da se PHILOCAFE upa spopasti s takšnim filozofskim imenom, kakršno je Friedrich Nietzsche.

Letos poteka, kakor je vsakemu kulturno zainteresiranemu človeku znano, sto let od smrti tega poslovanjenega Nemca, po poklicu univerzitetnega profesorja grščine, ki je s svojim nihilizmom tako rekoč opečatil preteklo stoletje. Njegova beseda o smrti Boga na primer še ni nehala odmevati v intelektualnem diskurzu, vključno slovenskem. Zato ni čudno, če je omenjena obletnica izredno zaposlila kulturne medije in univerzitetne simpozije. Med tolikimi knjigami, ki se bolj ali manj odkrivateljsko lotevajo Nietzscheja, naj omenimo samo delo nemškega teologa Eugena Biserja "**Gottsucher oder Antichrist?** - Bogoiskatelj ali antikrist?" s podnaslovom **Nietzschejeva provokativna kritika krščanstva**. Mimogrede bodi omenjeno, da avtor vidi v Nietzscheju bolj bogoiska-

telja kot antikristjana. Dovolj je navesti samo tele besede iz njegovih *Zapuščinskih fragmentov*: "Vzglyedno življenje je v ljubezni in ponižnosti, v polnosti srca, ki tudi najnižjega ne izključuje, v resnični odpovedi temu, da bi imeli vedno prav..."

Toda vrnimo se v kavarno, kjer smo začeli. PHILOCAFE bi pokazal svojo kulturno resnost že s tem, če bi kakorkoli postavil v program svojih večerov Nietzscheja, misleca s karseda zahtevno problematiko. Pa ga je postavil v večer 27. oktobra v ključu, ki zadeva samo tragičnost njegove osebnosti. Večer je pač najavljen z naslovom "**Friedrich Nietzsche, Ateizem, ki pripelje v norost**". Znano je namreč, da je ta človek, potem ko je kot upokojenec nemirno begal od hotela do hotela po Italiji, zapadel v desetletno duhovno noč, iz katere ga je iztrgala šele smrt. Iz tiste noči prihajajo do danes njegovi presunljivi klici: "Kje je Bog? Mi smo ga ubili, vi in jaz! Mi vsi smo njegovi morilci! Kako smo mogli izpiti morje? ...kaj smo naredili, da smo odvezali to zemljo od njenega sonca? Kam se zdaj giblje? Kam se gibljemo zdaj mi? Proč od vseh sonc? Mar se ne pogrezamo venomer? Nazaj, na stran, naprej, na vse strani? Sploh še obstaja kak zgoraj in spodaj?"

V svetovni literaturi ne najdemo besed, ki bi učinkoviteje in strašneje izražale tragiko modernega ateizma. Da jih je PHILOCAFE dal na oglas, s katerim je najavil prireditve, je dokaz, da si je večer zamislil daleč nad kavarniškim vzdušjem, saj so omenjene besede lahko izhodišče za simpozij na najzahtevnejši filozofski ali teološki fakulteti. To pomeni, da si tudi avstrijski kulturnik Tim Oliver Wüster, ki je prevzel vodstvo večera, kakor njegov slovenski kolega Ošlak, zamišlja večere zunaj vsake lahkoumne mondenosti, kot resna kulturna srečanja.

A. R.

POTOPIS VIDE VALENČIČ

V dnevnem časopisu se tako v Sloveniji kot pri nas tiskajo v podlistku potopisi, ki jih ponavadi bralci zelo radi berejo. V Primorskem dnevniku smo pred leti brali odlične reportaže in dnevniške znanih alpinistov, stalni poročevalci in dober opazovalec na poti po drugih kontinentih je že marsikdo.

Dejstvo je, da se tržaški popotniki pogostokrat podajajo v daljne kraje in iz nevarnih okoliščin, ali vsaj po neprijetnih poteh, takorekoč brez jedikovanja opišejo mnogo zanimivega. Nekateri potopisi so prav imenitni, vabljivi in nadvse zanimivi, kot bi brali mednarodno priljubljenega Chatwina. Značilnost potopisa je predvsem pustolovsko opisano potovanje.

Vida Valenčič je v Primorskem dnevniku objavila v daljši obliki pitoreskno podobo Ekvadorja in je s tem razkrila dokaj neznanih podob te države. Pred njenim potopisom so v podlistkih bili objavljeni doživljaji in vtisi Dušana Kalca s potovanja po Kamčatki in Vzhodni Sibiriji, ki so verjetno pritegnili širše bralstvo zaradi zanimivega, manj znanega zemljepisnega območja, ki ga vsekakor ne vidimo vsak dan na televizijskem ekranu. Enako velja za Ekvador. Vendar nas pritegne tudi naslov, ki je svojstven: **POT PO EKVADORJU: ODKRIVANJE NOVE ČLOVEŠKE DIMENZIJE**. Po mojem je Valenčičeva hote odkrivala naravne in človeške dimenzije v krajih, ki jo nikakor niso spominjali na dotlej znane obsežnosti, ker je hotela doživeti in opisati nekaj izvirnega. Gre za doživetja med favno in floro pragozdov, a predvsem za srečanje s prebivalci naravnega rezervata ob vznožju gore Otonge, z Indios. Ko nam Valenčičeva opisuje dinamično vsakdanost na svoje težave navajene ljudi, se ne boji poudariti, da se po zaslugi preprostih prebivalcev ohranja čarobni pragozd, medtem ko se vladajoči mehанизem prav nič ne zmeni za dejstvo, da se prav med revnim in bogatim prebivalstvom izostrujejo razlike. Nekje vmes se nahaja v dialogu z znanstvenikom Onorejem, Italijanom, ki bi rad širil opismenjevanje med ljudstvom. Poznavalec pragozda in v vsakdanjem stiku z njim je domačin Cesar Tapia, ki je v potopisu dobro okarakteriziran tako v vlogi naravovarstvenika kot naravoslovca. Vse premagovanje jeze, vse utrujajoče hojenje je vredno prestati, če potem doženeš, da izpolnjuješ svoje življenje z nekim smislom. Valenčičeva se zlasti ob srečanju z Indios, ki morda nevede varujejo neponovljivo prirodno okolje, sooča z novimi duhovnimi razsežnostmi, ki niso varljive.

Irena Žerjal

BERT PRIBAC: BRONASTI TOLKAČ Koper, Capris, 1999 - 204

Lansko leto je koprška založba Capris izdala ponatis zbirke Berta Pribca **BRONASTI TOLKAČ**, v kateri so zbrane pesmi dveh pesniških zbirk: Bronasti tolkač in v kljunu golobice, ki sta izšli v Avstraliji in bili takrat v domovini prepovedani. V svoji uvodni besedi je pisatelj Marjan Tomšič izpostavil nekatere značilnosti poezije tega istrskega pesnika: najprej je v njej zaslediti odmev usode, ki je Berta Pribca popeljala iz rodne Istre vse do Avstralije, kjer je Pribac živel in delal preko štirideset let, zdaj pa živi v Srgaših v slovenski Istri. Nato se je Tomšič zaustravil pri globljem sklopu Pribčevega razmišljanja o človeku, ki nenehno išče Boga kljub tragični zavesti, da v svetu vladata zlo in nasilje, ki človeku večkrat onemogočata zaznavanje Absolutnega. Na podlagi tega Tomšič ugotavlja, da poezija Berta Pribca predstavlja pravo antitezo zakonitostim sedanjega časa, ki je na literarnem področju naklonjen predvsem formi, stilističnemu površinskemu ustvarjanju, namesto da bi postavljal v ospredje sporočilnost oziroma globljo vsebino poezije.

Med izbranimi pesmimi je tudi lirika Bronasti tolkač, ki daje naslov celotni antološki izdaji. Pesem je bila prvič objavljena leta 1962 v istoimenski zbirki. Ni naključje, da je Pribac določil ravno sintagmo "bronasti tolkač" za naslov svoje antologije: v teh dveh besedah se namreč skriva del onega miselnega jedra, ki ga je Marjan Tomšič omenil v svojem spremnem besedilu. Lirski subjekt namreč stoji pred božjo hišo in poslušava vabljivo glasbo iz notranjosti: istočasno pa se ozira na prehojeno pot, zaznamovano s trpljenjem, strahom in bolečino, in z roko na bronastem tolkaču razmišlja o vseh, ki so se ga dotaknili pred njim. To bi lahko dajalo slutiti človeško oddaljenost od Boga, celo na odklonilen odnos do Absolutnega, zaključek pa ostaja odprt: siromak, "brez moči, da bi premaknil tolkalo" - kot pravi Pribac - bo kdaj le vstopil v božjo dvorano, ali se bo vrnil "brez nad v brezupna lovišča teme?" In vendar njegovi prsti, ki so se "krčevito oprijeli bronastega tolkača", nam dajejo slutiti, da groza in trpljenje nista popolnoma izbrisali v človeku želje po božji

navzočnosti in pomoči. V drugih dveh pesmih se Pribac še drugače loteva odnosa med človekom in Bogom: prvo pesem je naslovil **Samo dim** in v njej se pojavlja večno vprašanje, od kod prihajamo in čemu smo ustvarjeni - človek je namreč morda le nepomembna mrvica v možganih nekoga ali samo "dim iz pipe osivelega starca, ki sedi leno, brez misli na drugem bregu veselja v prijetnem hladu večera." In vendar nenehno bogoiskateljstvo pesniku ne dopušča, da bi se zadovoljil s takimi tragičnimi ugotovitvami, kakršne je poznal že grški pesnik Pindar, ko je o človeku dejal, da je le sen neke sence. Zaradi tega se v Pribčevi poeziji pojavlja tudi drugo pričanje in sicer, da Bog je: vendar to je Bog revnih, majhnih, Bog "siromašnih ribičev in kmetov", ki največkrat še kruha niso imeli, zato pa so s toliko iskrenejšim srcem sprejemali božjo besedo. Oni res niso imeli vstopa v one "hladne katedrale", ki dajejo naslov pesmi in ki so jih pomembni, veliki ljudje postavljali kot svetišča sebi, ne pa Bogu. Vera teh je bila namreč voščena, navzven bogata in monumentalno marmornata kot videz njihovih mogočnih katedral. V tej pesmi Pribac združuje dva tematska sklopa, ki sta mu enako pri srcu: božjo navzočnost je namreč mogoče občutiti v težkih življenjskih pogojih, ki od nekdanj zaznamujeta istrsko zemljo.

Istro je Pribac zapustil iz ideoloških razlogov, ko ga je življenje popeljalo v svet in ga nazadnje nastanilo v Avstraliji, kjer si je pesnik ustvaril nov dom. Istro pa je odslej doživljal s pomočjo nekaterih spominskih sklopov: to so domača vas, ljubljena pokrajina, murve, šavrinska dekleta. V njih se skrivajo najgloblji čustveni premiki in tisto pravo življenje, od katerega je Pribac sedaj odrezan: onemogočen mu je pogovor z domačimi ljudmi, nič več ne hodi ob potokih, pesmi iz domačega kraja mu sedaj zadonijo le še v spominu. Pesnik živi zdaj v mestnem okolju, kjer je čutiti blagostanje v številu vozil, v ženskih dišavah, v udobni notranjščini stanovanj: in vendar, sredi tega navidezno idealnega okolja, se mu izvije krik, češ "preprosta Šavrinska dekleta so imela vsaj vonj po ljudeh." In vsa divja svoboda avstralskega prostranstva ne more odtehtati zagozdene line v domačem kraju, saj se mu v očeh ne pozna nikakršna dobrota. Doma pa so

preprosti ljudje, nasadi oljk za zaljubljene pare in zvezde kot kažipot mornarjem do prijaznih domačih obal: že kopicenje takih oznak bralcu veliko pove o pesnikovem domotožju in o njegovem doživljanju oddaljene domovine.

In vendar: kot je večplastno Pribčevo razmišljanje o Bogu, tako je sedaj niansiran njegov odnos do Avstralije: že štirideset let je to kraj, kjer je "zdaj moj resnični dom", kot sam pravi. Dobro ve, da je Istro zapustil po krvavem bratomoru in da so na isto pot izgnanstva stopili še drugi pripadniki "naroda desetnikov", ki so umirali v oddaljenih krajih; toda bolje se ni godilo niti onim, ki so ostali doma: istrska zemlja namreč sili človeka, da "prodaja dušo za skorjo kruha" in da "hodi kot konj s senčniki ob očeh po razritih kolovozih zapuščenih kmetij". Ta razdvojenost je prodorno prikazana v zadnjih verzih, ki jim je Pribac dal naslov **Epilog** in v katerih pravi, da ni "**ne v tej ne v oni domovini do dna zasedran, a vendar ujet v ljubezni do obeh**"; obenem pa se pesniku poraja zla slutnja, ko pravi: "**Ko pa pride moj čas, da pozvonim na nepovratno pot, ali ne bom pozabljen od obeh? Na jadra samote in pozabe razpet.**" V tem Pribac deli usodo in strah tolikih izseljencev, ki se jim na starost upira misel, da bi večno počivali v tuji zemlji - še po smrti brez prave domovine.

Pribčeva poezija je navzven moderna, saj je verz svoboden, rime ni, pač pa je prisotna močna notranja ritmika. Notranjo zgradbo pa označujeta sporočilnost in lahko dojemljiva metaforika: oboje veliko dolguje že pravilni rabi ločil in zgradbi stavkov, kjer se pesnik ne spušča v drzno eksperimentiranje. S tem je potrjena ugotovitev Marjana Tomšiča, da Pribca v resnici ne zanima forma, temveč vsebinskost pesmi. Kot zanimivost naj še povem, da je bilo pri branju pričakovati veliko pristinih narečnih izrazov, kakršne zasledimo pri drugih istrskih pesnikih npr. pri Alferiji Beržan. V resnici se je Pribac omejil na nekatere izraze, ki besedilo sicer istrsko obarvajo, so pa razumljivi tudi bralcem, ki niso doma iz Istre: npr. kanele, ozare, brežine, devovke, škrla in podobni. Morda pa je temu zaslediti tudi drug vzrok: pogosto se namreč dogaja, da se v izobraženih ljudeh v tujini ohranja v glavnem "pravilnost" jezika pred narečnimi izrazi.

Neva Zaghet

VALENTIN STANIČ, PRVI ALPINIST V VZHODNIH ALPAH

V zadnjih desetletjih, in še posebej v zadnjih letih, sodijo slovenski alpinisti med najuspešnejše na svetu. Nekateri med njimi so dobili zlati cepin, drugi so bili nominirani zanj. Mnogi imajo preplezane številne prvenstvene smeri v domačih in tujih gorah. Slovenski prispevek v Himalaji je zelo velik. V Andih so bili prav Slovenci prvi v tamkajšnjih stenah. In še bi lahko naštevali.

Tudi pred 200 leti smo imeli Slovenci prvaka med alpinisti. V osebnosti Valentina Staniča so bile harmonično združene dejavnosti pesnika, pisatelja in prevajalca, učitelja in vzgojitelja, prosvetnega in socialnega delavca, duhovnika, zdravnika, tiskarja in razširjevalca slovenske knjige, umnega kmetovalca in rokodelca, prosvetitelja, fizika in zemljepisca, veleturista in planinskega pisatelja, človekoljuba, ljubitelja živali in cvetja. Ne meneč se za strašljive zgodbe o gorskih pošastih, ki da prežijo na popotnika, je kot prvi človek leta 1800, ko ni bilo ne poti in ne koč in nobene druge človeške pomoči, popolnoma sam in brez vodstva domačinov, preplezal na vrh Watzmanna na Bavarskem. S tem in z drugimi podobnimi dejanji se je trajno zapisal v zgodovino kot prvi raziskovalni alpinist v Vzhodnih Alpah.

Ob tem velikem jubileju je Planinska zveza Slovenije izdala zbornik, posvečen temu velikemu Slovencu. Knjigo je uredil dr. Stanko Klinar. V njej sledi Staničevemu življenjepisnemu oznaku njegovega alpinističnega delovanja, opis poti na Veliki Klek, Watzmann, Visoki Goehl in na še nekatere druge vršace. Celotno besedilo je opremljeno z bogatimi opombami urednika ter fotografijami, ki bi lahko bile še bogatejše. Ob koncu tega dela pa lahko pregledamo še seznam spisov Valentina Staniča in gradivo, ki govori o njem.

S to praznično izdajo je Planinska zveza Slovenije še enkrat obudila spomin na Staničevo veličino ter dodala svoj prispevek k proslavljanju omenjene dvestoletnice Staničevih velikih dejanj.

Ciril Velkovrh

razstave

SLIKAR IVO PETKOVŠEK RAZSTAVLJA V TRSTU

Slikar Ivo Petkovšek je pripravil razstavo svojih najnovejših del, tokrat na povabilo tržaške občine. Odprtje razstave je bilo v torek, 28. novembra lani, in sicer v prostorih galerije, ki se nahaja v neposredni bližini občinske palače. Umetnika je predstavil likovni kritik Claudio H. Martelli, odprtja pa se je udeležilo precejšnje število ljudi.

Ivo Petkovšek, Tržačan, letnik 1948, je zanimiv in svojevrsten ustvarjalec. Prvič je razstavljal leta 1964, in sicer na skupinski razstavi, prvo samostojno razstavo pa je imel leta 1979. V zadnjih letih se je njegova dejavnost zelo razširila in razmahnila, tako da bi za dveletje 1999-2000 lahko naštel kakih petindvajset razstav, samostojnih in skupinskih. Kdor mu sledi od samega začetka, ve, da se je njegov likovni izraz v času precej spreminjal, mogoče zato, ker ga je zanimalo in ga še vedno zanima vse, kar se dogaja okrog njega na splošno in na likovnem področju v ožjem smislu. Tudi ni naključje, da izhaja Petkovšek iz Černigojeve šole, saj je znano, da je bil Černigoj prepričan eklektik.

Likovni kritik Martelli je na odprtju zgoščeno, a zelo učinkovito predstavil umetnika. Poudaril je dve njegovi odliki: risarsko sposobnost in smisel za barve. Povedal je, da je Petkovšek v nekem smislu človek renesanse, saj se posveča z enako intenzivnostjo več dejavnostim: piše, slika in je po poklicu zdravnik. Odtod njegova sposobnost, da gleda na svet in življenje z globalnim, vseobsegajočim pogledom. Prvi stik z razstavljenimi slikami vzbuja v gledalcu občutek veselja in igrivosti, dela spodbujajo našo domišljijo, nato pa sprožijo razmišljanje in nas privedejo do odkritja pozitivnega sporočila. Kljub vsemu, interpretira kritik avtorjevo misel, človek na koncu zmaguje nad svetom, ki ga skuša zaslužniti.

Do tu besede s predstavitev, zdaj pa konkretno k razstavi. Na stenah galerije so bila velika platna skoraj povsem prekrita z izredno živimi, sko-

raj agresivnimi barvami. Na njih smo srečali celo galerijo podob, med njimi pa mnoge znance iz stripov. Ljubitelji stripov, mladi, a tudi manj mladi, so jih prav gotovo znali poimenovati. Ob teh virtualnih podobah so se pojavljali številni predmeti našega tehnološkega vsakdana: televizorji, računalniki, elektronske igrice, ekrani vseh vrst, električne žice in podobno. V nekakšen kaos zasičenosti in prenasičenosti podob so se vrinili arhitektonski elementi iz antike, srednjega veka in renesanse, kakor tudi slavni kipi in podobe, nekakšni citati klasične umetnosti. Uporabila sem besedo kaos, kajti na slikah, ki so bile sicer kompozicijsko dognane, je vladala tolikšna natrpanost, da smo z očmi begali od ene stvari do druge, iskali povezave in skušali dati celoti neko jasno sporočilo, včasih pa smo se v zmedu zgubili. Petkovškovo slikarstvo zasleduje prav to: v gledalcu hoče ustvariti podobne občutke, kot nam jih dejansko dan za dnevom posredujejo današnji mediji, vendar jih tako pretirano poudarja, da izgubijo svojo dopadljivost in se izkažejo za to, kar so: brezobzirno bombardiranje podob, ki so v bistvu prazne. Včasih je ironičen in heroje stripov prikazuje kot moderne ikone, glavam pa dodaja svetniški sij. Kaj pa citati ali prisotnost kakega antičnega drobca? Mogoče gre za vzporejanje dveh časov, dveh različnih načinov pojmovanja sveta in umetnosti, da še ostreje začutimo prepad med preteklostjo, ki ima skoraj pridih večnosti, in sedanostjo, tako neobstojo in prazno, da se je ni mogoče niti dotakniti. Na eni izmed slik sta se nepričakovano pojavljala svinčnik in šilček, kot bi se slučajno znašla tam dva dinosavra med samimi novotarijami. Še nekaj je izstopalo na razstavi, in sicer način upodabljanja ženskih figur, ki so skoraj vse močno agresivne in s svojo goloto izzivalne.

Po ogledu razstave, ko mine prvi šok, smo morali priznati, da je imel Martelli prav: risba, barve, domišljija, kritika družbe in sporočilo, vse to je torej bilo pred nami ali je bilo prisotno v nas, ko smo si slike ogledovali. Umetnik je torej dosegel svoj cilj.

Magda Jevnikar

DAROVI V TISKOVNI SKLAD

Adrijan pahor, Gorica – 10.000 lir; Vera Sardoč, Trst – 10.000 lir; Štefan Falež, Rim – 110.000 lir; Livija Furlan, Sesljan – 10.000 lir; Livij Valenčič, Opčine – 10.000 lir; Antek Terčon, Sesljan – 30.000 lir; Felicita Vodopivec, Trst – 20.000 lir; Ela Schart, Nabrežina – 60.000 lir; Alfonz Žužek, Sesljan – 10.000 lir; Ninko Černic, Doberdob – 10.000 lir; Chemelli, Nabrežina – 10.000 lir; Marinka Terčon, Nabrežina – 60.000 lir; Alojz Hlede, Števerjan – 10.000 lir; Marija Raunik, Gorica – 10.000 lir; Stanislav Soban, Trst – 20.000 lir; Ivo Kralj, Nabrežina – 60.000 lir; Serena Repinc, Opčine – 10.000 lir; Mimica Žniderčič, Števerjan – 10.000 lir; Maria Elsbacher, Pagnacco – 10.000 lir; Milena Andree, Trst – 10.000 lir; Zlata Bartol, Toronto – 5.000 lir; Majda Giralardi, Trst – 10.000 lir; Zorko Gorjan, Mačkolje – 10.000 lir; Roman Di Battista, Števerjan – 5.000 lir; Mila Terčon, Sesljan – 60.000 lir; Marija Volarič, Kobarid, Slovenija – 5.000 lir; Josipina Mirošic, Trst – 10.000 lir; Devetak, Gostilna, Sovodnje – 20.000 lir; Silvana Markuža, Nabrežina – 60.000 lir; Julka Štrancar, Trst – 20.000 lir; Valentin Frančeški, Izola, Slovenija – 25.000 lir; Mirka Košuta, Sv. Križ – 60.000 lir; Anica Stefančič, Sv. Križ – 10.000 lir; Adriana Crapesi, Trst – 10.000 lir; Stojan Kertel, New York, ZDA – 158.139 lir; Niko Klanjšček, Gorica – 10.000 lir; Bertolini, Mossa – 60.000 lir; Emil Devetak, Gorica – 10.000 lir; Remo Devetak, Sovodnje – 15.000 lir; Zlobec Paolo, Milje – 20.000 lir; Edi Bernhardt, Dutovlje, Slovenija – 5.000 lir; Neva Fonzari, Tržič – 50.000 lir; Herman Jazbec, Nabrežina – 10.000 lir; Herme-negilda Pertot, Trst – 10.000 lir; Robert Petaros, Opčine – 60.000 lir; Marica Terčon, Nabrežina – 5.000 lir; Francka Horvat, Buenos Aires, Argentina – 40.913 lir.

Vsem prisrčna hvala!

Na čiščenje želodca pripeljejo hudo pijanega možaka: "Zastrupitev z alkoholom," pravi zdravnik.

"Nemogoče, ves čas smo pili samo na zdravje."

Učenci pišejo nalogo z naslovom: Kaj bi delal, če bi bil šef?

Vsi vneto pišejo, le Jurček sedi križem rok. Učiteljica: "Toda Jurček, zakaj nič ne pišeš?"

"Čakam tajnico."

"Moj sin je star šele eno leto, pa že dvigne stol."

"To ni nič: moj je star le tri mesece, pa ponoči dvigne pokonci vso družino."

Med redno kontrolo policist ustavi avto, pogleda gume in reče voznici: "Zelo zanič profil imate!"

"Veste kaj," mu odvrne, "tudi vi niste ravno lepote!"

Jožica obišče zdravnika: "In kaj je narobe z mano?"

"Nič posebnega: preveč jeste, preveč pijete in se premalo gibljete."

"Dobro, zdaj pa mi to napišite še po latinsko, da bom lahko v službi dobila teden dni dopusta."

"Kaj pa imaš v medaljonu? Verjetno je kak drug spomin?"

"Da, zelo drag, pramen moževih las."

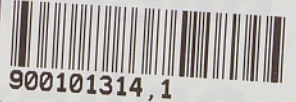
"Ampak saj je mož vendar še živ."

"To je res, ampak las pa nima več."

ČRKA BESEDO NAREDI, KAKO TI JO ŠKRAT SKAZI

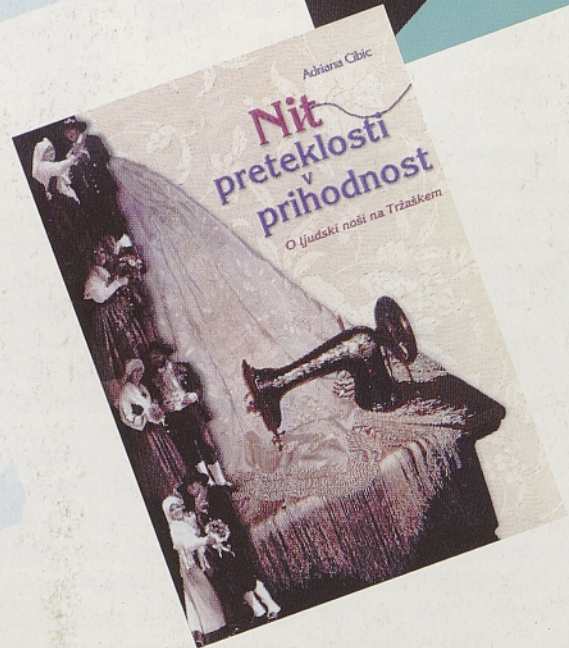
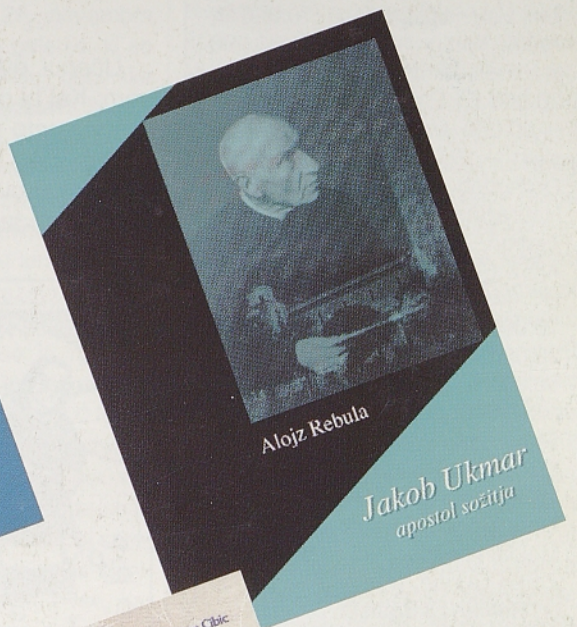
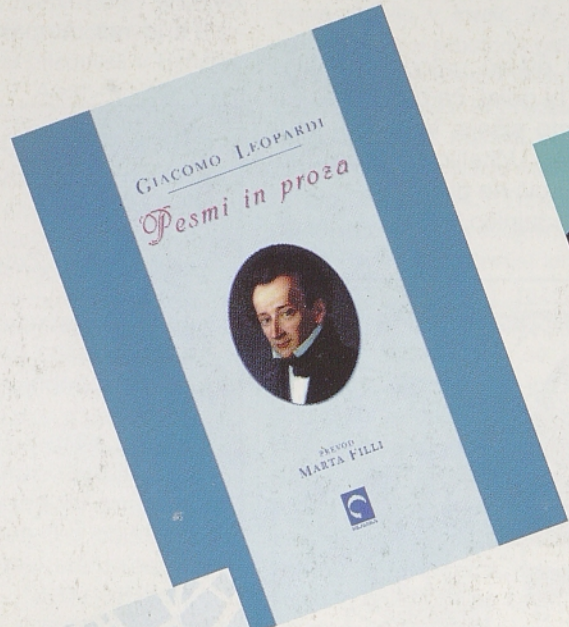
- Rojena v Železni **Kahli** (**Kapli**)
- **sadna** obravnava (**sodna**)
- **sočna** služba (**nočna**)
- pomoč odobrili za eno **teto** (**leto**)
- **latniki** 1940 prirejajo skupno večerjo (**letniki**)
- ljubljanska **barka** ima podružnico v Trstu (**banka**)
- košarkarska ekipa še vedno na **vrstu** (**vrhu**)
- bučna **zgaga** ljubljanskih košarkarjev (**zmaga**)
- pregled **piska** (**tiska**)
- vojna in **sir** (**mir**)
- mladi **vol** (**val**)
- udeleženci pohoda vztrajali do **lonca** (**konca**)
- razpravljali so o **Prstu** in njegovih problemih (**Trstu**)
- v gozdu jih je napadel **kis** (**ris**)
- zaslovel je in bil povzdignjen v **rit** (**mit**)
- prispevke je **klada** črtala iz proračuna (**vlada**)
- po zraku je letel velik **oreh** (**orel**)
- iz **pleše** se je cedila sladka črnina (**preše**)
- **škaf** in njegovo poslanstvo (**škof**)
- škof je v prisrčnem nagovoru pohvalil **roparje** (**romarje**)
- zložil je celo vrsto sonat in **fig** (**fug**)
- vsi se veselimo ob rojstvu male **Limone** (**Simone**)

č 67
II 117 986 2001

COBISS

V mesecu dobrega podarimo dobro knjigo

Čas za obdarovanje je vse leto

MLADIKA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040 - 370846, fax 040 - 633307, e-mail: urednistvo@mladika.com

založba MLADIKA